

Ристо Лазаров
Отплесана историја

Архипелаг

Библиотека
Елемент

Уредник
Гојко Божовић

Ликовни уредник
Душан Шевић

Ристо Лазаров

Отплесана историја

Изабране песме

*Превод с македонскої
Душко Новаковић*

Архипелаг
Београд, 2012.

© „Архипелаг“, 2012.

На корицама:
Саӣ у Венецији, детаљ,
дигитална фотографија, 2011.

ГАЛЕБИЦА

ГАЛЕБИЦА

Прогласе ли да је дошло време победа,
многима се смањују и проређују снови.
Коте се лавови и они који се усред сна
буде као Фројдови унуци и прауници.
Сви се плаше да одсањају мало више среће
да их не би шчепали уроци и сустигла усамљеност,
туга зајახала, а на крају дошло и бездомништво.
Сновима, понекад, пуца кожа.
У њих улази и страх, као у младог зеца код Дирера.
По чардацима, о неким сновима, висе пауци.
Никако не могу да схвате мреже новог века,
а и не могу да се виде у огледалу –
од толике омлитавелости, ружноће и занемоћалости.
Хоп, прелете ми испед носа галеб
у мигу, претворен у галебицу.
Махала је крилима у ритму Интернационале.
Питала, има ли негде у Европи
старачки дом за сиромашне галебице
којима не приличи, зар не, да цркавају по улицама,
јер и да хоће не могу више никоме да се свете
за беспарицу која черупа њихова крила.
Кроз танки зид чује се сусед
како данима кашље. Жив је, али дотучен.
Али док кашље, ипак, жив је. Да је барем имао
каквог недотученог пријатеља, само никако још
једног дотученог као он, па да кашљу у дуету.
Мајстори већ звоне на врата. На наште срце,
пре но што се дохвате посла, затражиће вина
и сода-воду, проплакнуће уста танким шприцером.
Кажу, опет поскупела струја и смећарина.
Хоп, посекох се при бријању. Одавно ми се то није догодило,
баш кад ми је испред носа прелетела галебица
и кад су мајстори упорно звонили на врата.
Бадава је напољу сирила првомајска кишица.

ЈЕДРОКАП

Кад у живљењу наиђе сиромаштво,
широко зину уста за најмањим залогјима
и погледи људи свену
налик оном сељанкином из Пустеца
из чијег завежљаја данас нико ништа није купио
– макар сунђерчић за прање суђа,
макар флашу маслиновог уља, пасту за бријање.
У оскудним временима и мачке прихватају паролу
јер су и оне кост и кожа и раздешене савести и свести.
Сељаци пале стрњишта пуни презреле наде
и опет престижу кишу за коју унапред знају
да је то једрокап који удара у чело саме рушевине живота.
Јечи натопљена тишина,
слепи мишеви славе матурско вече међу свицима.
Због кише, на неодређено време прекинут је
јесењи део шампионата паперјаша
у неконтролисаном лету к висинама.
Вихори, само још више подижу јадове
старих филмских плачљиваца.
Јесте, али млади полицајци нису гледали старе филмове
и зато неуморно буричкају по прошлости
иако знају да неће наћи ни најситнији новчић
који ће им усрећити будућност.
Јадници, још нису научили да прошлост
подразумева и све оне скривене љубави
потребне да се постави кључно питање истраге:
јесу ли истините само обично прохујале, скривене љубави
поред толиких живих, бивших љубавника?
А само они
знају колико брзо застаревају еполете,
како се суше уздаси и смалаксавају погледи,
а богами и зашто јесен траје до дана данашњег.

ИПАК СЕ ОКРЕЋЕ

Музику за апсолутне слухисте нема ко да чује.
Сви слушају говоре тргова. Свако буђење
је присилно враћање у стварност. Иза зазиданих
прозора фалсификују се архиве. Као да је било
казано: немогуће је два пута да се вратите
у једну те исту прошлост. С времена на време, поплаве
однесу понеки мост, а нови се не гради. Разликовало се,
ипак, да ли си продат или купљен. Не беше купљених душа.
А било је и хорди са opakим наравима, као што је
на сваком стаклу ветробрана било
птичјих посеротина. Имало је змија, и магараца,
малих и великих,
било је никоме према потреби, свакоме према заслуги.
А и да је било најмање, магаре је – магаре. Кад се за друге
каже да су магарци, мисли се на велике магарце.
И на уши магареће. И на рикање пијаних гостију
рано у зору, у глуво доба, у крчми испод балкона.
Било је разних кућа, у њима су живела разна жива створења.
Ено, у дворишту преко пута, одвратан свињац.
Нико до сада није рекао да су мишеви одвратни
ови, у кући до наше, који се хране словима.
Домаћини купе књиге и новине – мишеви ударе у грицкање,
према узусима међународне поделе рада:
једни купују, други читају, трећи грицкају. Грицкаши су
најзадовољнији кад налете на неког класика, и то још
у кожном повезу, прсте да полижеш. Грицкаши су
мешине надуване светским класицима. Од локалних генија
добиају киселину, много подригују, а понекад морају
да скокну до најближе апотеке, по пилуле против пролива.
Још се и чудите, одакле толико праведника
у редовима за покајање. Туристи у Галилеји
нису љубитељи параболо. Гласали су тајно,

а резултате објавили јавно. Све постаје јавно.
Има ли Исус канцеларију за односе с јавношћу?
Ко ће одговорити туристима у Галилеји?
И ко ће их убедити да људи, кад се деле на једне
против других, на крају остају без гаћа и отаџбине?
Током године они ће посетити Тоскану и однети
Галилеју сувенир из Галилеје –
неколико параболо светог апостола Марка,
вакцину против лепре и, разуме се, један мали
стаклени глобус. Ипак се врти. Новац врти
тамо где бургија не може.

СИКТЕР ПЕСМА

На једном брежуљку подигли велики крст,
да се види из даљине, дању и ноћу.
На дугом, супротном брежуљку, владика
чешка браду гледајући у крст. Повремено
организује домаћа весеља која су у
средњем веку имала право име. Оргије.
Са увек истим фацама којима је од тртења и сталног
псовања свих светских револуција побелела
коса. Такорећи сви су око дебелих вратина обесили
златне ланце и којекакве позлаћене крстове. Тако су
ваљда лечили уроке и депресије, мада су, заправо, знали
да је реч о шизофренији. Болест која закачи
и брзе а после, са закашњењем, сваки пут уследи признање
да је Маркс био у праву. Али, после јебања нема кајања.
У борделима су се добијале друге болести,
иако су газдарице држале пудлице и друге миљенчиће
који муштеријама уливају поверење. Даме с пудлицама тајно
ждеру лук, парадајз и печене паприке и то
називају македонском салатом. У међувремену
огромни звонарник јеком растерује птице. Целе
литије круже око џиновске тегле с медом,
а сви знају шта се налази испод првог слоја меда. Сви мисле
да су баш они сркнули из првог слоја. Нису се пентрали
бадава уз брежуљак до великог крста. Нису бадава играли
средњовековни плес у владичином дворишту.
Знали су за дејство меда помешаног са орасима,
али не и да је мед ушећерен. Запевали су пркосно
шећерџиће-јабанџиће, нема те силе да нас спречи
да те, меду, не пробамо, и пустили су да се владика испрси
важно на бини, и свечано отворили сезону испишавања.
Уместо микрофона, владика је држао корнет у десној
руци. Сладолед се топио, капао по његовој мантији,

а њега је било срамота јавно да лиже. Потом су му дали влажну марамицу да обрише мрље. Уследило је колективно посматрање бесциљног окретања точка среће. Данте узме меру Бонифицију, за нову вражју одору која ће бити модни хит идуће јесени. Црквењаку се, заиста, све смучи па подвикну на владику и пратњу. Хајде, сиктер, бре, одавде, сподобе и светогрдници једни. Где се то чуло и видело да црквењак владику прекорева. Али би што би. Једно од дечице испиша се од среће и искреног задовољства.

ШКОЉКА

Уопште није лако
да целог живота стежеш зубе
и прикриваш осмех.
С времена на време, колико да те прође ред,
упутиш и понеки исцеђени осмех
и опет стегнеш зубе. Зубар ће те
свакако псодсетити: каквом мером ти будеш
мерио, таквом ће одмерити и тебе. Зуби
нису само за стезање и скривање осмеха.
Они који се ишчуђавају твојој ћутљивости
не знају колико ти се већ смучило од тишине
и колико си се ужелео да слушаш пев птица –
по могућности да су то музички образовани обалски
галебови.

То што си малецна не значи да је и твоја брига малецна.
Неке бриге могу да се сакрију у љусци.
И стид може да се сакрије у љусци.
Изгладнели, због тога још не осећају наилазак срамоте,
али хоће да отворе љуску да би загризли нешто.
Издалека, Одисеј их упозорава да не брзају
јер баш гладнима највише дрхте руке
и могу да исеку прсте, као што се то њему самом
пре извесног времена догодило.
Проклели су те да сечеш црне таласе времена.
На крају, завршићеш на некој тезги за сувенире,
за успомену и дуго сећање, и убеђиваћеш
шкрте пролазнике да ниси уличарка.
Оне што су уредили себи живот подсећаћеш да и она
Ботичелијева Венера стоји на шкољки
која није случајно названа капицом или чешљарком
и која је живо сведочанство о томе
да постоје шкољке с предивним грудима.

ДАВИД И ГОЛИЈАТ

Филистејци су вам као дечаци у оној подругљивој македонској песми: сви клече а само један каки. Од поколења до поколења сви потајно псују Голијата, али само један излази на мегдан, сред поља, да га пред свима пита како је то успео да за пет година службе постане мултимилионер коме се, наједном, прохтело да му се сви клањају, а не да га заслужено преклињу. А још и организују сабирну акцију за изградњу споменика великом подваљивачу, који ће се дизати више од фонтане узалудно изгубљеног времена. Отуд, из правца споменика, Голијат ће раскриљивати престоницу истине. Ноћу, стајаће у ставу мирно, јер ноћу људи тајно траже сами себе, док преко дана седе голи и боси, суше свакојаки веш, и чарапе, при пуној месечини, једу тврди хлеб и смекшане парадајзе присмачу сољу. Посољени су као риба на сувом, а на сувом живот није баш масовна појава. Иза сваког грма крије се идеал за брзо богаћење, иза сваког грма онима који се стискају да не би овлажили гаће силници преврћу џепове и, ако не нађу ни чвоњка, бесно их шопају по гузицама, за уши вуку, а прстима роваре по очним
душљама.

Тада се, из самог пепела самоће, указа Давид, многима тада изгледа, погрбљен је мало и малаксао док се креће према пољу, већ отписан и прежаљен од свих, кад се испрси, један на један, испред титана, мечку је страх, мене страх није, тако је нешто мрмљао самом себи, док је намештао праћку, и срдито говорио, доста се овде певало: праћку имам – храбрости немам, време је да има скуваног
млека
за нашу децу, време је да на пијацама има трешања без црва и с трешњевим кошпицама да се упише да је овде нешто истински постојало. Било је заиста тако, један на један.

Њих двоје као пар, а он један мајушни техничар.
Те Давид бубну Голијата каменом из праћке, сред чела,
те све се
сврши одмах, и Давид одмах усмери поглед на звезду,
скривену
на небу, и док су се остали разрогачених очију питали:
чему ово збивање дугује овакав исход, да ли праћки
или камену,
да ли самој руци, он се мрзовољно запути према кући својој
као што се данашња младеж мрзовољно, пред поноћ, пење
у последњи аутобус за неко од приградских насеља.
Похранио је праћку у долап, и као да је певушио: праћку
имам – камен немам,
па пољуби мајку у чело и целог тог дана и ноћи чекао је
на њену сузу радосницу. Потом се овде-онде излежавао
по кући. С њим се десило следеће: остао је младожења без
невесте, једно време крену о њему глас да је постао акробата,
да ноћу хода по жици, као месечар. Но такви су наши
филистејци,
спаситељима поклањају усамљеност, а нуде им кошмар
при одласку с родне груде – али се барем у наше доба
не скитара, месецима, по морима, до Аустралије и
Новог Зеланда
а ако је неке толико стало, до пустиње и тамо има
пустиња, но тамо
деца нису чула за праћку, нити видела дрењине и шумске
малине,
деца су тамо занесена компјутерским игрицама.
Филистејци, пак,
проналажењем излаза из митова и с великим закашњењем
дознаће
да је Давид, у туђини, у једној кафани, све ово потанко
испричао Каравађу.

ТРАНСИБИРСКА

у авиону од Беча до Токија

Тако почиње свако летење умом:
замишљаш себе, а младац си, као машиновођу
локомотиве која брекће ли брекће
надмоћно кроз сибирске тајге и нема бојазни
да може да се догоди да баш усред зиме нестане угља
и она се заледи на отвореној прузи
као што се капља леди на стреји
и постаје леденица пре него што падне на тротоар.
Е, тек тада ће ваш деда да се забрине што сте надлетали
облаке
и рећи ће, крајње је време да вас одведе код врачаре
у суседству
– за њу сви знају да је рођена за бајање од урока,
али и од свакојакних летења умом, нарочито изнад облака.
Она, баје ли баје, а Трансибирска остаје да вам лети
као црна птица у сновним белинама,
као што вам ветар остаје једини путоказ
за напред, према бистром извору дечијих маштања.

Потом следи све што се сабира у салдо једног обичног живота
– остариће као и дрвеће у сибирској тајги,
и дедове забринутости, а и бајања
присетиће се баш кад
пилот саопшти да оно што се види
кроз мало окно авиона јесте Јекатеринбург,
последња станица воза династије Романов.
Авион, као кроз рупу највећег ђеврека
из Гинисове књиге белосветских рекорда,
спокојно улази у зону пробуђених маштања
и снажи своју небеску самоћу, меку,
као душа сваког гладног уз Трансибирску

и нежну као што је нада детета кад одоздо виче:
Чико, баци летке, чико, баци летке!

У Новосибирску није ново ни питање:

Колико је векова потребно да се напуни један град
а да се не сматра новим као што се, уосталом, и људи
не сматрају новорођенчадима кад постану пунолетни.
Елем, баш у том часу, Краснојарск је домаћин
тајне конференције сибирских алхемичара
који се договарају како да, а да нико не дозна,
уплету црвену боју у хаљину супруге америчког председника
за свечани пријем у Белој кући у част кинеског председника,
будући да у Белој кући међу свим зналцима и њушкалима
има таквих који знају да жар-црвена
може да ожари на незгодно место, може да ожари већину,
а богоми може да ожари и целе народе,
ако алхемичари буду заљубљени у ожаривање.
Братск није много далеко од Омска, где је, зар не,
боравио друг Тито кад је ожаривао Сибир
и овде, у Братску сада о братским деобама разговарају,
брат брата не храни али тешко ономе ко га нема,
људи у Братску много су слични неким Балканцима у
изумирању
који само због братства и јединства и због других
свечаних песама
из старе отаџбине, кад се напију, кидају своја грла –
Рејублико мајко наша, од Вардара ђа до Трилава... Ма немој!

Управо кад осетите мирис лаванде
испод пазуха стјуардесе
и пре него што сркнете од црног, да не може бити црнег,
руског чаја,
усред Сајана, дрхтећи, људи се купају у хладним језерима,
људи улазе и излазе из њих, дрхте, вероватно и у сну дрхте
и за сваком лађом која отплови низ Јенисеј дрхте

да би дрхтећи стигли до Артика и даље од Артика,
дрхтећи људи, дрхтећих засовница, дрхтећих џепова,
дрхтећих снова,
колико истресени још три пута више хладном маглом
покривени
јер лепотанство Сајанаца није било за распродају туђинцима.
Мало повише бели тигар вреба пут црних номада
где год да пљунеш наћи ћеш златнике усред Алтајске горе
и ако се палиш на народњаке призваћеш *Горо ле, јоро зелена*
оф, леле, леле и овде је било Хунза колоиграча
и занесених, и однесених, који су умишљали, ако се спусте
Обом и Иртишом,
свеједно јесу ли покрупни и срећковци, директно ће до
Белог мора допливати.

Срећен човек понајпре срећује свој сан
– од студи, од сновних трзања, од говоранција и викања –
време је да се надува ваздушни јастучић, време је,
како да није, време је да се на себе навуче ћебе и да се
ћути, ћути
(зар ниси довољно разговарао у сновима о Трансибирској),
ко ћути може да нађе златник из Алтајске горе,
а има и реалних шанси да види Солжењицина
како се враћа кући, баш Трансибирском.

ПРЕСАХЛЕ ВОДЕ

Вече је такорећи идилично. Дневни протести завршени, ако се неко још сећа зашто се протестовало. У транзицији је тако: тешко се схвата, брзо се заборавља. Множина брзо постаје једнина. И моћ гомиле брзо се расплињава на појединце. Кажу, појединац је стуб демократије. Комитети за заштиту људских права на заслуженом су одмору. Слушају блуз, соул. Нешто недрогирано од Ејми Вајнхаус. Кладионице имају продужено радно време и имају више муштерија него ноћни клубови. Сви нормални избегавају ноћне клубове откако је јавно обзнањено да су под контролом тајне полиције. И кладионице контролишу неки такви, али још није обзнањено. На нашем старом месту у старој чаршији пријатељ ми каже: хајде да меримо – мостове. Зар ништа друго није остало за мерење, подругљиво ће други пријатељ. Остало – не остало, поче мерење. Тројица нас је, имамо право да изаберемо по један мост, под условом да је од камена. Први, патриота с тапијом, а руку на срце и светски човек одмах одабра скопски камени мост. Е сад, испод моста је плитко и мутно, али лица скакача за крстом на Богојављење су прозирна. Други, прикривени југоносталгичар, баца облогу на мост преко Дрине у Вишеграду. Ем је био највећи, ем најлепше описан у песмама и романима. Мост нобеловац. Трећи, недефинисани космополита, тврди да је најстарији, највећи и најлепши мост у Розенбургу. Мостови се мере и по томе колике реке теку испод њих. Дунаве, Дунаве... Успут, разуме се, пада и по нека филозофска сентенца о старим мостовима. То и пивце прича из нас. На пример, да су мостови

као и тајне, старе али се не мењају. Или,
кад гледаш мостове, гледаш колико су намрштени
и камење и векови. А јесмо ли се питали зашто нам
пресахњују реке испод великих мостова? А јесмо ли се питали
зашто се, свакодневно, смањује број људи који пролазе
преко мостова?

Нема ништа од опкладе, хајде да променимо тему.
И свако сам себи да плати пиће.

ПУСТИ ПУЖУ РОГОВЕ

Најпре, учили нас да певамо пужу:
пусти рогове, као што жетвари преклињу
небо да пусти коју капљицу кише.
И као што смо викали пилоту спортског авиона
у кружењу изнад града: Пусти, чико, летке!
Хвалисали смо се дрчно пред пужом –
затући ћемо га ако не пусти рогове
и то секиром по глави на зеленој трави.
(какви јунаци бејасмо наспрам пужа –
нисмо лизали лизалице, пужеве смо гањали немилнице)
Најпосле, кад би пуж пустио рогове,
говорили су нам да показује лажну храброст и снагу.
А још касније, требало је да разумемо
да је човек, у суштини, пуж –
љигавац и када показује рогове.
На крају нам осрамотише мушкост кад су рекли да смо пужеви,
не само због жена које су од нас направиле рогоње,
не само због тога што смо пузали понизно, него и због кућице
јер смо мислили да је била наша. Као да нема рогова без куће.
Камилама је било лакше у тим поређењима:
желећи рогове, остале би и без ушију, и квит.
Сада сви који читају новине знају
да је неки пуж, арапског порекла,
целе четири године био мртав експонат у једном
лондонском музеју, па кад су га случајно испрскали водом
почео је да грицка картончић на који је био стављен.
Сада сви поданици пужологије знају
да има и женских пужева, значи пужица,
које ако нестане кавалера могу и саме
да се задовоље око оне ствари, задовоље али и оплоде.
А они који су добро нучили да живот траје одвратно дуго
знају да лозарском пужу треба цео дан да би прешао улицу.
На пешачком прелазу, по свим правилима,
не дајући ни пет пара за нове неваљалце
који им певају старе песме о пуштању рогова.

МЛЕКАРИЦА

Из даљине се види шта мислиш.
Век је горак, туга све више узавире,
али суза, ипак, не сме да капне у млеко.
Ни не покушаваш да се присетиш
какав је био дан јучерашњи, прекјучерашњи. Све исто па исто.
Млеко без меда. Нису само овце за mužeње.
Исто млеко пију, а људи су толико различити.
Троје се запутило на четири стране, као у
жалосној Македонији. Нека остану без млека, а и
нека комшији цркне коза. Прође и
превласт волова. Данас, код толико краветина
а толишно млека се добија. Сви пију вештачко
млеко и имају вештачке осмехе, вештачке
беле зубе. У међувремену шаљу траву, преко
мобилних јављају да ће закаснити на договореном
месту. Неки купују вештачке лутке,
нека им се нађу кад нестане природног дизања
доњег рубља и природног спуштања гађа.
У Амстердаму млекарице већ одавно
ништа не сањају. А и сликари, што је истина – истина је,
све чешће подригују. У Амстердаму расте
број оних којима је баш лепо, зато што другима
ништа не ваља. Множе се они који губе пут још
у сопственом дворишту. Овладава дубока сањивост,
млеко све чешће загорева. А од загорелог млека
не настаје добра бела боје, кажу сликари.
Млекарица изађе из платна и претрча до
најближег киоска да купи влажне марамнице,
да јој се нађу ако јој, не дај, боже, засузе очи.
Пред једним од кафића, у улици црвених
фењера, застаде чамац и из њега, не крочив вани,
Вермер наручи капућино с много пене и мало шећера.

ЦИПЕЛЕ ЗА МОГ ОЦА

ЦИПЕЛЕ ЗА МОГ ОЦА

збуњени смо брат и ја
у продавници ципела
на главној улици
у родном месту.
кад смо били деца
у истој продавници
куповали су нам нове ципеле
пред почетак
сваке школске године.
отац је тада сматрао
ципеле да буду
најпре удобне па лепе
и да буду веће за број
да би се могле износити.
у ципелама треба да се порасте,
говорио је отац наш.

сада, с братом,
купујем нове ципеле
оцу нашем.
држимо се његових
некадашњих упутстава:
ципеле да буду
удобне па лепе
да га не стежу
и да му не ничу пликови
кад се одлучи на
дуге шетње
кроз прашуму сећања.
ове ципеле очеве
морају бити шпицасте
и тврдог ђона

да би могао
онако мераклијски
да ритне
прерушеног анђела чувара
кад овај почне да му баљезга
о бесмртности
доброте и праведности.

горко се осмехнусмо брат и ја
излазећи из продавнице за ципеле
дан пре умирања
оца нашег.

УКОП

Јуче смо укопали мајку
а откопали заједничке успомене:
кувано млеко без кајмака и с много шећера,
втели сутлијаш присут циметом,
букете црвених булки на првомајским излетима,
облоге на дечјем челу и грудима које сиса ватра,
па упозорење да из сваке воде вреба аждаја
пре него што би кренули у лов на рибу у реци
или на купање у градском базену,
нежна миловања кад добијемо ћушку која ће дуто бридети.
Казаћеш: било па прошло.
Прошло, али било као такмичење у коме пораз
не брише сећање на победе.
Рекао, па порекао, свеједно је:
пупчана веза постојала је за све ово време
и свакодневно беше отегнута као бројаница
у породичном музеју узајамних нежности и љубави.
Тек кад смо закопали мајку
видели смо да нам је оставила штап
– да њиме терамо наше старачке болести.
Оставила нам је, разуме се, и азбуку добра и зла
а памтићемо и њену граматику неугашене чежње
за најмлађим сином у далекој туђини.
(Као да јој једно око остаде малчице отворено
– као да је хтела да види јесу ли гробари обавили свој посао.)
Јутрос, пре но су облаци кренули у редовну шетњу,
опет сам замолио мајку да ме пусти да просањам још малчице
а потом ћу јој набрати раних трешања што су ноћу узреле
у дедином лозарнику. А и ред је у сну да одговорим
анђелу с трешњевим минђушама близнакиња на левом уху:
је ли истина било све што је било
и која је горња граница живота
кад човек постаје сироче?

ГРОБ МОЈЕ БАКЕ

Као безброј пута до тада и од тада:
операција је била успешна – пацијент је мртав.
Сиромаси су умирали безимено
закопавали су их (такорећи на рачун државе!)
на старим гробљима
код старог Филозофског факултета у Скопљу.
Овде је сада ливада с расцветаним перуникама.
Немоћан и самотан, сваког недељног јутра
тражим овде гроб моје баке.
Стојим немо пред празнином
властитог детињства
и са закашњењем покушавам
да убедим dedu
да није било срамота имати жену
а немати новца да је закопаш.
Размишљам, срце му је препукло пре времена
због муке што ће трулити сам у гробу.
Хтео је да и његов гроб буде безимен
па нека и тако буде задовољена божја правда
око умирања сиромашних тежака.
И још ми је деда причао, скоро свакодневно,
да је моја бака имала добру душу
а и правила је изврсне пите с вишњама
(и сада, кад правимо помен деди,
на гробљу раздајемо пите с вишњама)
Зато, ако знате за бога, помозите ми
да пронађем гроб моје баке
на старом гробљу
код старог Филозофског факултета у Скопљу.
Не знам зашто, али убеђен сам
да ће из њеног укоченог осмеха
опет процветати одавно увенула ружа

у дедином дворишту.

Тада, с дедом заједно, запеваћемо
баладу о Ленки Пинговој

– за утеху због сиротиње која умире безимено.

И ваљда ћу престати да се знојим у поноћ
трчећи у топли загрљај моје баке.

МУЗИКА

Син јединац у Прагу
по цео дан слуша „Само је код куће – код куће“.

Ми, омлитавели родитељи у Скопљу,
по цео дан слушамо „Влтаву“.

Тако некако изгледа
музика двоструке туге.

МОСТОВИ

Увек

пре него се вратим из Прага у Скопље
по цео дан зури у Карлов мост на Влтави

Увек

пре него што се врати из Скопља у Праг
син мој по цео дан зури у Камени мост на Вардару

И само нас двојица знамо

какви нам брзаци теку кроз душу

док пре растанка по цео дан зуримо у мостове.

ТРАМВАЈ ЗА СЕЋАЊЕ

Једног лепог пролећног дана
у трамвају број 19 у Прагу
први пут ми се догодило да
један младић љубазно устане
и уступи ми место, за седење.
Збунио сам се, као кад сам први пут
био пољубљен од женске,
или као да сам ухваћен на делу у првом прекршају.
Добро дошао у клуб привилегованих,
рекох себи, подупирући године на плећима
и одстајав на ногама
моју релацију.
После се упитав:
И да сам, рецимо, стајао пркосно као пупавац
до последње станице
само на једној ноzi,
да ли бих избрисао,
као што се брише зној са чела,
знаке старости
које је младић видео у мојим очима?
И да ли бих сачувао,
да није било тог љубазног младића,
тај леп пролећни дан у Прагу
за албум који се отвара само на тој страници сећања?

БРАЋА НА ОБАЛИ ОКЕАНА

Својевремено

седели смо, овако, скупа
на балкону родног дома.

Дању смо зијали за пролазницама на улици.

И, будући старији, тобож сам те подучавао

како се лове лепотице, као лептирице

у ваздан бачене мушке мреже.

Ноћу смо зијали у небо.

Скакали у мислима од звезде до звезде

и ја, као старији, тобож сам те подучавао

да је пут до срећне будућности

поплочан бљештећим звездама.

Сада сам твој гост,

у твом далеком дому, у Аустралији.

Дању зијамо у пролазнице на плажи

и, као млађи, сад ме ти тобож подучаваш

како године ипак протичу

и кроз најгушће исплетене мреже.

Ноћу зијамо у небо.

Некако нас мрзи да скачемо са звезде на звезду

и ти, као млађи, опет ме тобож подучаваш

да нема рампи само на путу

који води у срећну прошлост.

Стојимо обали океана

и ћутећи запињемо

да нам се погледи укрсте

тамо далеко у родном крају

баш у дому нашег трећег брата.

Па се правимо као да не примећујемо

да нам се звезде топе у очима.

КРЕКЕТАЊЕ ИЗ РОДНОГ КРАЈА

У Перту живи један Преспанац
који је, као и сви добри домаћини,
направио кућу чардаклију
да са чардака по цео дан буљи у звезде
док му, треперећи, шаљу знаке
из родног краја, које само он разуме.
Задихан на чардаку, Преспанац с времена на време
баца рибарске мреже и у њима
уместо преспанских шарана
хвата нешто мало носталгичних копрцања
од којих нико није видео нити ће видети користи.
Често се догађа, Преспанац
запевне, на чардаку, неку стару и мераклијску –
не мора баш да је преспанска
али мора свакако да буде натопљена тугом из родног краја:
још од онда кад је с том намером стављена под кров.
Преспанац рачуна да је песма
барјак развијен на чардаку
а самом себи каже да је он њен барјактар
не, казано тако, због похвала или, рецимо, нечег другог,
него што сваки барјак мора да има и свог барјактара.
Лети, на чардаку, Преспанац
гаји снове што се бацакају до прве зоре
одгонетајући, деценијама већ,
да ли је он, Преспанац, или је само време ишчупано
и који су узроци масовног проширења
историјског слепила света.
Не прође много времена
а Преспанац изгради базен у дворишту
– не да би му завидели суседи из старог краја
већ да расхлади муку
спарушен у врућинчинама иза екватора.

Али, само је педаљ воде напунио у базену Преспанац
и пустио у њега жабе, јесте, обичне жабе
– да му увече радосно крекећу
и на детињство га сећају.
У Перту, доиста, постоји један Преспанац
коме, ето, може му се тако, сваке вечери
крекећу жабе из родног краја
а он слуша и наслађује се
те пева за своју душу
и само кад би могло некако да му не дрхте руке
док мери колико је милиона педаља
потребно за простирање чежње
за једним обичним детињством крај језера.

ПЕСМА АБОРИЦИНА

Ено онде
на обали океана
испод обалских чемпреса
Аборицини трампе једну песму
за један радосни цијук делфина
будући да су само делфини радосни
на плажама које имају на хиљаде километара
за распростирање домородачке туге.
У свакој истинској песми Аборицина
има макар један бљесак комете,
има и затегнутих тетива
из којих, као стрела, зафрче сећања,
има и клисура у којима се не чује
како градски часовници међу време,
а одувек има и понека замка
за ловљење дивље месечине и друге дивљачи.
У песми Аборицина
налази се и понека висина срца,
налази се и бистрина ока,
налази се и понека птица очерупаног репа
како кљуца мрвице из туђих снова.
У песми Аборицина
обавезно има и сврдло
које прави рупу у савести,
има и клада на које је засела
украдена стварност,
има и дедова који пре подне
кују потковице
а поподне уче да играју не љути се човече.
У песми Аборицина
налазе се цела чуда треперавих речи,
налазе се и купишта

неубраних мириса зумбула,
налази се и један цели сатрули свет
испрепадан, у паничном бекству
од зафрљаченог бумеранга.

Ено онде
на обали океана
само Аборицини знају
зашто и кад певају на сав глас
из њихових грла излази
горка тишина.

ЛЕЊИН НА ПРИСТАНИШТУ У СИДНЕЈУ

Подне

смотано испод трошног штитника капе.

Ознојени снови

силазе акробатским мердевинама

према светионику издрданом

налетима древних бура.

Наједном, постаје сасвим јасно

да сва јутра

постројена испод стрехе историје

нису Ауроре

и све вотке не служе да се пресеку наискап

са ишчезнутим временом

у сувом грлу.

Између две пијанке у кафаници

Аборицини целог света

прерађују суве шљиве

против запека песимиста.

Ајкуле се спокојно госте

живим остацима

неостварених маштања.

Брадати бурлаци запињу

да повуку напред

уморне октобарске кише

и стално се овде питају

онако на ћирилици –

туга преврнута наопако

радошћу ли се то зове?

ДВЕ ВАТРЕ

РЕЧИ

Да човек не поверује –
и из затворених уста
теку ти речи
као из бистрог кладенца:
виолина, осмех, суза,
орах, пудинг, кафа,
грч, шапат, песма.
Теку ти, разуме се,
и друге речи
и све оне имају
истинско и изопачено значење,
све речи имају лепоту
и огледало пред којим се украшавају
полако и гордо, слово по слово.

Неке од тих речи
одмах потону
на дно сећања,
друге речи
размахују се у вихору стихије,
треће речи
одмарају се од превелике употребе.
Само горде речи
ударају главом
у мостове времена
али се уопште не кају
што су исцуреле из затворених уста.

Мисле оне
проћи ће све вртоглавице
доћи ће маца на вратанца
и опет вратиће се

одакле су кренуле
само сада у виду порцуланског зуба,
петица горе, десно.
Тек толико да се зна
да нема реке без повратка,
а и да реч извору свом стреми.

ДВЕ ВАТРЕ

Деси се
баш на Каменом мосту у Скопљу
да се заглибим између две ватре.

Имеђу два виђења
два течна бодежа
дизала су подводне јаде
и са ироничним осмесима
подбадали су галоп две ждребице
упрегнуте у стару кочију.

Испод два лука доле
спокојно је текла судбина
– живи доказ да се свака ватра
не гаси водом.

Преко пута
Хераклит је подучавао децу
како се из једне капље праве два кликера
и стрпљиво је чекао да се ослободи сто за троје
у новоотвореном кубанском ресторану.

БУРЕК С БЕЛИМ ЈЕДРИМА

С балкона на другом спрату
по цео дан зурим у језеро
– заједно с пливачима, кајацима, бродицама.

Миц-по-миц, а нико да то осети,
тек пристигли градитељи
затворише ми поглед на језеро.

Јутрос ми је од свег тог зурења остало
само још једно парченце језера
које превише личи на четвртину бурека
– и то не са спанаћем или месом,
већ с белим једрима.

У њему се гиздаво љескају
платнена једра једрилица
које врше последње припреме
за предстојећу празничну регату.

Сасвим брзо, ускоро, очекује се
нека од регата да буде последња
која ће моћи да се види с мог балкона.
Најпосле, имаћу безличан поглед
препун кровних ћерамида
и узалудно ћу мољакати
макар за осмину бурека с белим једрима.

СТАРАЦ БЕЗ МОРА

Однедавно, Хемингвеј ми је постао први сусед.
Тако је, наиме, газда, крстио кафић иза угла
у коме данима скакућу голи пупкови.
Тако су, у своје време, скакутале и плесачице у Хавани,
само што тада ја нисам носио наочаре
и што ми тада нису били потребни никакви савети
за разумну употребу преосталих година.
Временом у Хавани и ноћи су знале да побеле
од белог рума у „Bodegita del media“
и изјутра нисмо могли да се начудимо какав је лудак
био тај Хемингвеј чим је псе закопавао као људе
у дворишту куће у Хавани
одакле, пак, осмотри ли се море, свако понесе са собом
како би могао да обнови сећање
макар таласић из приче о старцу и мору.
Тек сада, у кафићу „Ернест Хемингвеј“ у Скопљу,
после свега, опет те заплъскује карипски талас
и подсећа да пристаништа постоје да би негде упловио
и да оно што волиш није одувек и оно што треба да волиш.
У кафићу „Ернест Хемингвеј“ у Скопљу
баш кад сам осетио прве знаке реуматичних болова
на левом рамену, докотрља се таласић и пре но што ће заспати
шапну ми да више ништа није као у Хемингвејевим књигама:
поцепане су старе мреже за хватање љубавних уздаха,
а и рибе се више не маме уздасима и заводљивим осмесима.
Иако је, преко пута мене, било и таквих који већ негују
седе браде,
у реду је све то, али они по цео дан лелечу зашто само
Македонија
није имала прогнаног цара, по цео дан брбљају о књигама
које су други
читали и по цео дан је њима добро док је другима све горе.

Таласић на левом рамену још ми дошапну:
Желим ли, што да не, једно вребање са изазовним,
змијоликим осмесима
и врелим пољупцима за срећан рођендан.
У твојим маторим годинама, каже ми, иде се на пијацу и
тамо трошкари време
и води рачуна да се избегавају препродавци
са искуством потпуних губитника.
Мада је мени савршено јасно да
свако ко је попио чашицу белог рума с Хемингвејем
схватио је да се и са старим харпуном може уловити нова риба
али, кад-тад, постаће старац без мора.

ИЗ ЧАШЕ У ЧАШУ

Седимо

са шпанским пријатељима
у башти Старе куће
и хладимо душу
препричавајући давнашње догодовштине,
тражећи лоше стихове
у песмама неких наших колега
или пичкарајући мајку
савременом тероризму
и верском фундаментализму.

Кад су ми донели
још једну криглу хладног пива,
твоја чаша је већ била празна.
Али препун некаквог уживања
нагнуо сам криглу
према твојој празној чаши
и усух ти од хладног пива,
колико за здравицу.

Из чаше у чашу
није баш као из уста у уста
али понекад могу и тако
да се обнове стари уздаси
и изазову нове вртоглавице.
Понекад и горе од тога,
може, примерице, да ти побегне
нека лепа реч за нову песму,
а може, не дај, боже,
и да потонеш у једну од небуднина
нашег напаћеног народа.

Потом,
колико би отпили из чаша
за толико су се оне пуниле,
саме од себе су се пуниле –
сасвим до врха.
Остало је нејасно
да ли си се у овом пражњењу и пуњењу чаша
ти више расхлађивао и освежавао
или сам се ја још више догревао.

Па сада
да видим тог мајковића
који ће подсмешљиво макар зуцнути
да су буре у чаши
биле плод фантазије
пијаних песника.
А оним бурама из временске прогнозе
једва да ће поверовати неки шмокљан
тек изашао
из своје суве семенке.

НОВЕ ДАМЕ

Сада за сада, добро им иде
новим дамама, иако наше
редовно губе на свим првенствима.
Тачно у минут
заузимају резервисане
лежаљке на луксузним плажама.
Користе дамско право и слободу
да се испруже у бикинију,
а пошто су тако упорне,
брзо могу да стигну и до топлеса.
Кад излазе из воде,
из гаћа и испод гаћа
цуркају им само промашаји.
Свака гузица зна свој фактор,
као што се види на једном билборду.
Али не мари, поред њих, опет сви пролазе.
Или их остављају за крај. Као последњу шансу.
Нове даме желе да изгледају фатално
и да се види да држе до себе.
Нису оне, узалудно, даме и у шпилу карата,
а једна од њих доспела је чак до опере.
И не отвара се дами, узалудно, у шаху
сваки правац кретања.
Нове даме деле се на лаке и тешке.
Као у боксу или рвању.
Оне лаке су јарко нашминкане,
а оним тешким тек после се уочава шминка.
И у једнима и у другима крије се
по једна сеоска мешетарка и лукавица.
Уживају да саме себе обмањују
те за свако мудро које додирну
мисле да је мудро самог Господа Бога.

Па нервозно ломе прсте
и лакирају нокте.
Високе потпетице тих дама ломе се
чим покушају да
искораче из свог времена.
Неретко завршавају у песмама
старих пијандура. Нека, нека, тако се
калио челик, кажу нове даме
не знајући да је то наслов из старог времена.

ОХРИДСКИ ТРУБАДУРИ

стварност претрчава калдрму
муњевито, као црна мачка.
испод јавора се надсвиравају
карађуло и садиљка
и преводе у звук
кошмар уроњавања
у родну груду.

на обали гомила бродоломника
носи у својим завежљајима
остатке живота.
овде-онде нађе се и понека срча
сломљених пивских флаша
али то не зауставља уживање
босоногих плесачица.
хоћу скопско, хоћу скопско,
узвикује једно голуждраво паче,
прехлађено, са цирозом јетре.

свира ћемане.
свира име наше носталгије.
један странац очајно се суспреже
касно сазнавши да на балкану
јавних тоалета има само
на железничким станицама.
пијани гости наручују
љубав и још љубави.
дама с раскреченим ногама
поручује за вечеру
кајгану од два јаја
и дискретно пита келнера
је ли тачно то што се прича

да је Одисеј једном
свратио и у овај крај
и подвукао испод себе неку од наших цура.

још свирају трубадури.
и баш кад се у песми отима деспина
а да нико не зна
моторна пила улете у моје уши
– тек тада паде на памет дрвосечи из шумског
да после лета долази зима
и да је пожељно да се припреме
дрва за огрев.

ОХРИДСКЕ МАЈКЕ

Око поднева, чим се зготови летње јело
и сунце смести тамо где му је место,
младе охридске мајке
(што не значи да у Охриду нема и од старе мајке деце)
крену да дотерују своје бебице, смештају их удобно
у колица које обавезно имају кишобранчић или
нешто друго за прављење сенке, па се полако упућују
према језеру. Бебице треба на време да схвате да је
језеро неупоредиво лепше од стварности и да су
његове бистре воде јаче од заборава.
Покрај обале језера младе охридске мајке не
голицају весело своје бебице. Више ћуте
и ћутљиво приносе чедима својим светост
Плаошника и мирис трава с Галичице.
Уче их како се упијају језерски таласи у несташним
очима, да не би жмурили када одрасту
на сваки прасак муње. Ако се однекуд појави јато галебова,
хитро склањају у страну кишобране и колица
да би бистрооки разумели разметни крик глади.
На лицу места показују да у Охриду звезде не стоје
само на небу, него и у песми о Деспини. Будућим момцима
обећавају да ће их на свадби, машала, даривати
бисерним ћерданима
које су њима њихове мајке даривале, а њиховим мајкама
њихове мајке. Охридске мајке. Са уздахом одговарају
на неразумљива питања својих бебица. Није добро да се
у животу
љуљушкају као празни чамчићи и није добро ако не сањају
кад спавају.
Посматрам их на обали језера, као што се посматрају мајке.
Присећам се Велике мајке из Говрлева. Одавно је
нисам видео у музејској витрини.

ТАЛАСИ

У „Акваријусу“ седимо, такорећи, као у акваријуму.
Језеро се размахало и замахало
и капљице таласа које разбијају главе
о бетон обалске терасе
ударају право у прозоре и замагљују нам видик.

Баш су чудни и неразумљиви таласи:
иако знају да ће, неизоставно, треснути о обалу
и распрснути се тако да и Господ неће моћи да их споји у
две капље,
по цео дан се, поново, постројавају у небројене колоне
и хитају, хитају тачно према обали –
као да су на светском првенству у упорности и тврдоглавости.

На пристаништу, галебови су се окупили у купуцу
и једанпут, на сваки сат, свечано закриче
– не би ли их дочуо онај Посејдон из приче
и показао ко је овде прави заповедник
или измишљени лик из приче за малу и велику децу.
Али, ако је доиста право мушко, нека укроти језеро
јер стање код галебова је критично:
уколико су таласи већи, утолико риба више бежи у дубине,
што се примећује и по изгладнелом кричању галебова.

У самом пристаништу неколико чамаца од силног љуљања
плутају преврнути, с дном према небу
као отроване рибе које на језерској површини
понекад леже изврнуте на плећа а крљушти њихове
бљескају на сунцу као огледалца
преко којих првозаљубљени шаљу поруке.
Обалске трске су покошене или су ишчупане.

Неба нема, поклопљено је облацима.
По заснеженим планинским врховима пасу оловне магле.
И хоризонт се сакрио и трепери
као глумац који чека да се дигне завеса
а она се, као за инат, не диже.
Колико је бура и киша потребно да прође
да би се направило место да гране сунце?

Такорећи, ништа није како би требало да буде
– ни језеро, ни небо, ни планине, ни галебови.
А и ми који смо засели у кафић „Акваријус“ као у акваријуму:
једни шмрчу, други прегласно срчу.
Тодорова субота је. Сви сањају сунце
и потајно се питају:
какво ли упозорење шаље замахнуто и размахнуто језеро?
Шта ако сутра у кафићу „Акваријус“ бане онај Тодор
и шта ако сви примете да није баш толико дуг
а и да кости његове нису остеопорозне?

ШЕТЊА КЕЈОМ

Притиснуо сам црвено дугме даљинског управљача и удаљио се од дома. Знао сам да ћу те срести негде и да ће у нашем разговору опет нападати редовна доза лањског снега. Опет ћеш ми приповедати о ембриону у формалину и о Пикасу. Сваки пут кад причаш о Пикасу мислиш на Фриду Кало и Дијега Риверу. И звиждућеш Интернационалу. Ако сви будемо звиждали Интернационалу, хоћемо ли се извући? Ако сви дувамо у језеро, хоћемо ли покренути цунами? Хоће ли нам сува пљувачка бити помоћни материјал? Деду твог Ноја избацили су из ковчега, али је он направио лађу од старих новина. Дај шта даш. Из капетаније га прекоревају зашто нема појас за спасавање. На унутрашњој страни зида лађе – од старих новина, пише да су убили Троцког. С јарбола *Ауроре* гледао је будућност и можда су зато баш тај поглед утопили у формалин. Обојен у црвено. Кад су убили Троцког, зарзали су сви коњи, кобиле и ждребице Црвене коњице. Ух, мајку му, а баш то није написано на унутрашњој страни зида лађе од старих новина? Ушло ти је у навику да будеш досадан и не знам зашто те трпим, као што не знам зашто сваке вечери пре него што одем до кеја гледам телевизију. Кад вас слушам, и тебе и телевизор, колико сте досадни, понекад пожелим да сам глувонем. Као што и за цара Самуила истовареног на скопском тргу кажу да је рекао да би било боље да су и њега ослепели него што су га натакарили да по цео дан гледа бронзана муда Букефала. Ставља ли се бронза у формалин? Замисли, Илија из Магорча постао експерт за клозете. И Цано из Штипа постао *сйецијалистѝа фекало*, јер вози градску говнару. Где их не садиш, тамо ничу

експерти. Цитирају књиге које су други читали уместо њих.
Буди се исток и запад. Кучкиних синова било је и раније,
али су они барем знали да лају. Прекини, овде већ мељеш
као празна воденица. Досада ти је постала навика. И да је
било тачно у подне, претворио бих се у Гарија Купера,
па би ти
лепо видео шта бих ти урадио, а и женску бих твоју
покупио. И не бих
морао, као сада, продавцу печених кукуруза на кеју
да објашњавам како је срамота што поред толико
расутог ђубрета
корпе за отпатке зврје празне. А ти ми, уосталом, на једно
ухо улазиш
а на друго излазиш. Ни пет пара не дајем за то што причаш.
Само гледам како су прелепе девојке које шетају кејом.

ШКОЉКА УКОТВЉЕНА У ВЕКОВЕ

ВЕНЕЦИЈА: ИСУС У РИТАМА

Свакако да је Исус Христос поновио у себи, пре но што је кренуо из Академије у Фиренци: следбеници се, као и суседи, не бирају. Малчице зајеча и кости му крцнуше кад устаде из Пијете и поче да пуни џепове зрнцима пасуља, да би обележио пут за повратак, јер је сваки одлазак бесмислен ако нема повратка. Што је сигурно – сигурно је. На крају крајева, боље је и да се штетују, бацањем, два џепа пасуља, него ли да се сваре кроз сува бојишта животарења. Било је дошло време за дијалог те се сваки одлазак сматрао почетком дијалога између живота и смрти. У зони дијалога лађе се јаче њишу на морским валовима. На тај начин, прави учитељи подстичу дух слободног мишљења. Поред толико висококвалификованих бајача, недостаје још само чкиљави Асан. Осмотрен, али не и примамљен. Корачао је како је корачао, ноге му окапаше, Исусу Христу, хрскавица му се излиза у коленима, док из те прве не уђе у своју другу Пијету. Учини му се као да зебе, а и мајчин загрљај као да беше такав. Наједном, ударише звоници са Светог Марка и Санта Марије дела Салуте и тада он схвати где је. Превише се удаљио од удобности Академије у Фиренци. Пре него што ће лећи у нови мајчин загрљај, руковао се са Јаном Фабром из Белгије, коме је чело било орошено а руке лед ледени. Или је било обратно, није толико важно. Кад је погледао – имао је шта да види: мајчин топли поглед замењен мртвачком лобањом, онаквом које имају сви трансформатори по свету и испод којих пише: Пажња, опасно по живот! А да је било старе питомине у мајчином погледу, она би га

сигурно благо прекорела, јер му је одело
било скидано и грозно прљаво. А и чему то парче мозга у
десној руци? Колико год да су се ројила питања
толико су излишнији бивали одговори. Али, свакако,

Пијета није
сушница мозга за извоз. Тако кажу сви и не примећујући
да су забасали у устајалу, смрдљиву воду кроз
коју се само време некако провуче и шмугне. У
устајалим водама баш и не ничу стабла фантазије.
У неко доба, онај Јан Фабр, орошеног чела,
пожеле да се похвали Микеланђелу, али његов
мобилни телефон није био доступан,
како му је то рекао један нежни женски глас.
Свако одвикавање ствара нову навику. Из навике се
пишу и тестаменти и бацају у море, у затвореној боци.
У Венецији, човек се из навике пење у гондолу
и маше ли маше, било коме на обали, тек толико да се маше.
На крају се тек обелодањује да је на обали био и

Микеланђело

загледан у разуларено море и у пијани брод
једва осмотрен на видику. На највишем јарболу
сред пијаног брода – Исус Христос суперстар, с
комадом мозга у клапнутој десној руци.

РОЛНЕ ДЕТИЊСТВА ДОСЕЉЕНИКА ИЗ МАКЕДОНИЈЕ НА ТРГУ СВЕТОГ МАРКА У ВЕНЕЦИЈИ

Овде, на тргу Светог Марка у Венецији
досељеници из Македоније неодложно подсећају себе
да су од памтивека навикнути
на печалбе и селидбе, навикнути да им вода
стално долази до грла у животу,
навикнути да и кад певају проклињу туђину.

Овде, на тргу Светог Марка у Венецији
досељеници из Македоније по цео дан понављају,
и по три пута,
да тамо где има селидби, има и опустошених
села и градова, има базања по улицама
нових градова, где све почиње испочетка.
Непознатим улицама и трговима страх мирише непријатно,
а радост се једва разматава из ролни детињства
у које је згужван и морнар Попај. Набијена су
и друга лица, али то нису морнари, а у
приморским градовима само су морнари на цени.

Овде, на тргу Светог Марка у Венецији
досељеници из Македоније узносе своју
завидљивост, више гледају него што кусају
овдашње салате, сир, вина и кафу. У
дане кад је карневал у Венецији неки
дођоши из Македоније страдају од дерикожа,
други играју коло и сликају се с полуголим женскињем,
трећи купују и поклањају цвеће, због чега би их код куће
појео живи срам. Кад заврши карневал, досељеници
из Македоније с лепим аутомобилима и по лепим путевима
враћају се у стварност. Кофери су им вазда надувени,

а душе им се опет деле на четвртине: три четвртине за родни крај, једна четвртина за овде.

Досељеници из Македоније у Венецији не читају босанске песнике који пишу о потонућу града – чему читати потонуће, кажу, кад ми свакодневно живимо то чудо велико, јесте, град тоне, али ми смо стално изнад воде, мешамо малтер за обнову старих палата, у малтер, често, за курбан, помешамо и по неку успомену из детињства, а где год затреба, у обновљене зидове опере Феличи, на пример, зазидамо и по неку нашу песму, да се нађе ако затреба, а како је будућност непредвидљива, свакако ће затребати.

Тако кажу досељеници из Македоније о пропадању Венеције: ако је било записано да се пропада, нека се пропада, барем отмено, заједно са Венецијом – тим живим сведочанством да се селидбама Македонаца ипак не види крај ни с највишег морског светионика.

ПОП ДАНАИЛ МОСКОПОЉЧАНИН ПРЕД ДВЕРИМА САНТА МАРИЈА ДЕЛА САЛУТЕ

Пред тешким дверима
цркве Санта Марија дела Салуте
поп Данаил Москопољчанин
трпа се у пејсаж сећања.
Кроз једно ухо ушла му, из другог изашла
прича о дрвеним темељима
цркве која ће се много касније
угнездити међу јавом и међ сном
једног српског песника. Придиже се на
прсте поп Данаил Москопољчанин
и мучи се да баци поглед до
Москопоља, где управо сада
узревају купине. Притоке његовог
погледа допиру и до Језера
над којим старо небо добија нови сјај.
Охридски богомољац Стефан тамо се
радује светлицама које мазе
сновиђења мајчиног језика пре него што се
слију у изгрев сунца. Прво па мушко,
каже себи поп Данаил Москопољчанин
и чврсто стеже књигу испод мишке
у којој се и љубав и отаџбина
четворојезично пробијају кроз
светски мутљаг и одважно
улазе у историју. Прелистава је
и поново је стиска испод мишке, књигу златну
– срце ће му се проширити од
толике велике радости. Наздравио би
самом себи чашом рујног вина, запалио
би лулу дувана, кружио би као
раскриљени орао, све до заласка сунца

и најпосле крикнуо од среће. Притиска га
ћутња у погледу. При оволикој гунгули и вреви,
може ли се наћи на плочнику неки савет,
као новчић среће? Испод слова
у књигама виркају наши мртви
и смеју се новорођени. Дишу воду,
пију ваздух. Поп Данаил Москопољчанин
не може баш да се сети да ли је, кад је први пут
био у Венецији, већ био измишљен
фудбал на мале голове, и на шта су
мислили венецијански трговци кад су
предсказивали светску економску кризу.
Само је осетио како му се низ браду
котрљају четири капље сока од купина.

ДА САМ СЕ РАЗБУДИО РАНИЈЕ ТОГ ЈУТРА У ВЕНЕЦИЈИ

Да сам се разбудио раније
тог јутра у Венецији,
рецимо на Мосту уздаха
да ли бих срео калуђерицу
из чије је хаљине Ђакомо Казанова
побегао под другу хаљину, јер за њега
бекство у слободу није имало
никаквог другог смисла ако нема оног дахтања
у зони испод женских хаљина. Истинска
слобода одувек је била шарена
и више зависи од боје
него од кроја хаљина.
Неке хаљине, као оне код калуђерица,
само су привидно безбојне,
а испод њих као да су окупљене све боје
и сва шеткања у дане
карневала у Венецији.
Догађа се да је бекство у слободу под
хаљину калуђерице понекад
свечано приближавање смрти, па се чак
за сваки нови почетак у Венецији каже
да је поновно приближавање смрти. Може
и обратно, разуме се – свако умирање
у Венецији да се сматра новим почетком.

Да сам се разбудио раније
тог јутра у Венецији
и да сам ухватио први пароброд,
тада бих вероватно видео Шекспира
како окапава бројећи векове
на тргу Свети Марко –
а само што не наиђе неки виђенији
млетачки трговац, само што се не отвори

кафић „Флоријан“, само још мало па да у њега
сврати Томас Ман, па заједно
да презиру оног Езру Паунда,
не само презиру већ и цене,
и, напоследку, Осји Бродском покажу
како зими цео град може да
се увије у једно ћебе, иако их он
пита нешто сасвим треће –
с којим бродом може да стигне
до острва Сан Микеле, јер је био чуо,
од неког шерета који се издаје за Бродског, да је лепота
најтежа у Сан Микелу, тежа
и од киша што поваздан
притискају сневе
дувачима стакла из Мурана.

Да сам се пробудио раније
тог јутра у Венецији,
имао бих мало више времена
али не због тога што бих разумео зашто
неки градови остају
без житеља. Зјапио бих у лаптоп
и опекао бих језик срком
прве јутарње кафе. Неизоставно
послао бих електронски поздрав
Владимиру Пишталу и неким
драгим пријатељима који брзају да
ухвате ред на тему смрти у Венецији,
махнуо бих раније оном оџачару
на крову, који много личи на Фелинија
и који још није разумео да
сваке године зима касни у Венецији.
Како год, време је да оџачар
почне да силази са свог крова,
јер сви кажу да ће Венеција кад-тад
нестати. Сви кажу али им мало ко верује.

НОЋ СМРЗНУТИХ ГРАФИКОНА

У ноћи музеја Венеције већ одавно се нико не уписује у ручно прављене књиге утисака, као што у ноћи вештица нико не евоцира успомене на сусрете с Дантеом, у најдубљем кругу пакла. Уосталом, сваке се ноћи овде стварају неподношљиве гужве, сваке ноћи каче своје гласне жице на куке продавци сувенира од муранског стакла, минђуше, гривне, привеске, порцуланске чаше са сликом Светог Марка или гондолијера који се, ионако, у последње време, само сликају, пошто нема довољно Јапанаца за шетње Каналом Гранде, сентименталне. Сваке вечери, под дискретном светлошћу електричних фењера, све се лепше види да људи све мање разгледају слике и фреске, а све више дрежде пред огледалима, због чега расте број огледала у Венецији. А самодопадљиве, у Венецији, не интересује, на пример, како се чувају успомене на Вивалдија, они мисле да је Ла Фениче обновљена од пожара да би имали где да чачкају носеве и негују навике из детињства. Ако их усред чачкања носа полази нека зелена или златокрила мува, одмах ће покушати да је пљесну рукама, као да шаљу свој појединачни аплауз баш кад му време није. Па шта ако цела сала окрене према њима прекорне погледе, њима се чини да је то због самозаљубљености. Опет терају по своме, прелазе на чешкање бркова, глуви за одговорност пред будућим поколењима па и кад умиру, то чине тек да би умрли. У Венецији има многих који не знају тачно шта хоће (хипици, у своје време, исто тако нису знали шта хоће али то што су хтели – хтели су да буде одмах),
а безмало
сви знају шта неће – не воле то што имају, не

воле даноноћну вреву, а богами све мање воле
и старе канцоне. Песмом не исказују ни вољење
ни невољење. Једне ноћи на Мосту уздаха у Венецији
много је мирисало на бомбоне бадемлије, те се већини
пролазника
очи замаглише од туге – који је андрак натерао
њихове далеке претке да измисле новац,
па им је сада свака ноћ – ноћ смрзнутих графикона,
док банкари штрпкају од профита, а ни око да им трепне,
јер им је дах из душе покварен. Није било студи али било
је смрзавања
те ноћи на Мосту уздаха у Венецији. Само сам
хуктао у дланове чекајући да дође Владимир Пиштало,
да ударимо на брзину једно такмичење у брзом и дугом
дахтању,
један уздах – један век, па потом да напојимо уздахе
домаћим вином у траторији Мадона,
не само напојимо него и испевамо понеку нашу
(наше су песме огрнуте топлим ћебадима),
али се нисмо сетили да питамо: да ли уопште важе
резервације
када влада ноћ смрзнутих графикона у Венецији?

КАФЕ ФЛОРИЈАН: БАЈРОН И КЕЛНЕР С КИСЕЛИМ УШИМА

знам, читао сам негде,
да је бајрон
измишљао разне легенде
о мосту уздаха
и о другим чудима у венецији
диванећи баш у кафеу флоријан,
после њега, ево, годинама се вуку
луталице из целог света
мислећи да легенде,
ако су од бајрона, не умиру,
мислећи, такође,
да је крајње време
да се на тераси кафеа флоријан
одржи оснивачки конгрес
луталачке интернационале
– луталице свих земаља
распршите се светом
нек јечи на конгресу луталица
нек јечи док јечи, док голубови
масовно замахују крилима
у знак протеста што луталице
не остављају ништа за кљуцање
све док се и самим луталицама
не спусте венецијанери испред очију
кад им келнери донесу рачуне.
знам, читао сам и друге ствари
о кафеу флоријан, разне бајке
и разне приче постоје о њему
и о лањском снегу у венецији,
у разним завидљивим изворима,
тегобности и несигурности, брчкају се

луталице испред кафеа флоријан,
мени је време за редовну порцију сладоледа,
а време је и да се пошаљу
и смс поруке, па прецизно
да се види на мапи мобилног телефона
колико је још остало за лутање
– наједном, не баш неочекивано
осмехнух се самом себи, онако за свој грош,
хватајући се за мисао да ћу
истеглити киселе уши
келнеру у флоријану
кад буде донео рачун
и кад буде почео да ми тртља
о лековитим својствима
киселине из голубијег измета,
јер су се у измету голубова
спљоштавале све теорије
и благородне идеје луталица
од бајрона наовамо.

САН МИКЕЛЕ: СТРАВИНСКИ И БРОДСКИ У ЈЕДНОЈ ПЕСМИ

Њих двојица, на крају, нађоше се испод исте сенке, овде,
на гробљу на острву Сан Микеле, на пет минута
бродићем од трга Светог Марка у Венецији.
Један за другим одлазили су у родни Петроград.
Први, Игор Стравински, тих година, пре него што се догодила
велика опсада, а други, Јосиф Бродски, знатно касније
кад је, тек проходао, преживео велику опсаду Лењинграда.
Обојица су се правили да не знају колико су рањени
носталгијом и обојица су умрли у Њујорку. Стварно,
никад се нису срели у Гриничу или у Бруклину:
Осја, кад је дошао у Њујорк, Игора су однели у Венецију,
с картом у једном правцу. Па се тек сада, испод сенки
Сан Микела, укрштају њихова времена. А Стравински
сумња да време тоне заједно с Венецијом.
Понекад свећа осветљава и њихове песме и мисли.
Понекад жар птица заплеше у њиховим сновима,
а они лече своје болове звуцима балалајки.
Тада Бродском дође да накриви шешир.
Жена Вера једва зауставља старог маистра Игора
да не скокне у детињство канала на Неви.
Двојица Петрограђана сада су испод једне стрехе,
у једној песми.
Бродски, млађи и тврдоглавији, још запиње да
утврди да ли се хладовина ослања на њих или пак
они, с душом у носу, подупиру хладовину. Обојици је
савршено јасно да је хладовина невидљива само
за оне који је нису осетили. Стравински, из искуства, зна
да је хладовина близнакиња сенки. И страшно се нервира
што неке сенке заиста имају гладна уста и бездушно
мљацкају, само мљацкају и не дозвољавају пужевима

да направе још један круг на свом путу за мало сунца.
По цео божји дан двојица Петрограђана, на само њима
знани начин,
добацују један другом – ред стихова, ред нота.
Ноћу отпоздрављају људима из треће смене – већ издуваним
дувачима стакла са суседног острва Мурано. Мало-мало
па Стравински и Бродски баце поглед на
Кип слободе у Њујорку. Тада им, неизоставно, у
душама заклокоћу таласи Неве. И баш тада, у суседству
Езра Паунд креће да нешто пробрбља против Јевреја
и квари њихову размену стихова и нота.

У Фиренци сви разговарају о Микеланђелу

Где год да свратиш, у Фиренци сви разговарају о Микеланђелу, знатно више него о јучерашњем колу италијанског фудбалског првенства. Разговарају мужеви, али више разговарају жене. Мање разговарају, више оговарају. Разговарају пред
Давидом на тргу
Сињорија, шапућу испред Давида у Академији, разговарају
и они што су нагнути над гордом замишљеношћу Арна,
разговарају
ама баш свугде. Неки се хвале да су читали Томаса С. Елиота,
другима
уопште није јасно какве везе то има с Микеланђелом,
неки други други, по пицеријама, тврде да је Микеланђело јео
пицу са превише, превише оригана. А трећи, пак, други кажу
да је много, много рано да се почне са откривањем *историје*
нејисмених и да се баш у свему угађа Умберту Еку. Усред
вреве набасаћете и на такве који разрогачено запиткују
да ли то
чују зујање пчела и бумбара, управо пред неки почетак
њиховог заједничког десанта на Фиренцу. Већ су расписане и
награде за оне који ће зујарама открити пут до
пољане где се одиграо двобој између Давида и Голијата.
Од толиког зујања није се разумело баш најјасније има ли
сваки Давид
праћку, а никоме није пало на памет да ли се онај Голијат
стровалио од ударца камена из праћке или можда од
Давидовог
погледа, што изгледа вероватније и логичније. Пре него што уђе
у Академију у Фиренци једна сељанка намирисана Медитераном
хвали се да су смокве, ове године, дале богат род, а чим
изађе из Академије, шапуће да она ствар није покривена
смоквама него лишћем и да се оно наједном осушило и
изронило

осувљено баш кад је Микеланђело заобљивао лево мудро
Давидово. Листови лозе некако су се курталисали ове
невоље, не

због сармица од лозових листова, већ због вина од
кога, ако нисте знали, највише бљескају кубета свих цркава
у Тоскани, у погледима туристичких скитница.

Има и таквих који приговарају Микеланђелу да је био
страшно скуп, као, то брине баш њих а не породицу Медичи.
Дакле, од тада је кренула скупоћа и, по свему изгледа,

на рачун таквих
призора из прошлости дижу се нове светске кризе и
неизвесна будућност.

Ех, штошта се још разговара у Фиренци о Микеланђелу, а он се
хладнокрвно забио у самог себе и у тишину Санта Кроче
мучи се да остави тајну оживљавања

мермера. Понекад се догађа да Микеланђело изађе из себе
и тада, без изузетка, одмах се пење на куполу цркве
Свети Петар у Риму. Одатле кроз неодгонетнути осмех

маше ли маше
оном Бернинију, чврсто верујући да он није толико излапео
да не би разумео смисао поздрава који му шаље Микеланђело.

ШКОЉКА УКОТВЉЕНА У ВЕКОВЕ

Постоје шкољке којима одговара да буду укотвљене у векове, каже још нерођена Венера, подсмевајући се баналностима мултилингвалних туристичких водича. Лепота се само лепотом може разумети. Запамти и понови – само лепотом. Гледајте, нагледајте се, ако нисте видели кроз голе, набубреле сисе и бела бедра како трепере на западном ветру. Кад се слави рађање лепоте, ред је да затрепере и прекоокеанске шкољке, а ред је и да се стегне рука мајстору који од црних чавки зна да направи беле голубице. Остао је обичај руже да падају из неба, кад се рађа лепота. И небо да плаче од среће и сузама залива траву. Чим лепота ступи на траву, небо одлази на принудни годишњи одмор: руже саме ничу, посвуда где ступа лепота. Иза ружиних грмова она мјауче за неким белим мачетом. Жели да има розу боју. Гледајте, нагледајте се, кад већ вековима, још од старог Рима, нисте видели голе сисе. Једног дана очи свих ће се уморити. Тада ће грешнице, једна за другом, вежбати јогу и плесати модеран балет, а да их нико не задева. Неки ће сликари и даље остати ловци снова. Сликари су одувек били сумњиви. Не знаш да ли да их жалиш или да им завидиш кад посрну од толиког дизања једрих сиса њихових модела. Ботичели, најпосле, диже

руке од свега и бави се скупљањем кашичица с грбовима градова кроз које лута. На тераси у Уфичију група Туркиња срче кафу, прешећерену и шапућу нешто о томе да ли би Ботичели мрднуо умом да га је, уместо у Фиренцу, судбина гурнула у султанов харем. Тамо да му играју чочеке и на крају игре да му засладе пожуду баклавама и кадаифом. Он сам, Ботичели, зна да је касно, да ће доћи фајронт и да ће, брзо крећући се кроз гомилу, потражити Тицијана. Са задовољством би му позирао, да и нерођени виде како се заиста малаксава од сиса, од много новца и много дарова. Иза леђа неко му каже: пуне очи, празне руке. (Тада још није било дошло време празних стомака.) Разуме се, испод темеља Уфичија постоји канализација. И пацови су пацови, највише се скупљају и до бесвести скиче и циче баш испод оне девојке која испловљава на шкољки, пре него што никне први ружин грм.

ПОРТРЕТ ПРЕ ПЕТ ВЕКОВА

Ово је тренутак јутарње збуњености:
знатижељник из гомиле у Уфичију
на једном од Тицијанових платна
препознаје Че Гевару. Болестан човек
с беретком баш као код Че Геваре,
а и тужног погледа баш као и Че Гевара,
млади доктор који на мотору
обилази кампове лепрозних
у Јужној Америци. Он не може да
плаче, они не могу да запевају.
Седобради сликар у улози
заштитника бунтовничке лепоте:
ни херпес на устима, ни крв из носа
на болесном човеку с беретком
Че Геваре. Кад-тад лепота ће
прећи у нешто друго, на пример,
у весели кикот прелепе девојке
која се њише на љуљашци. Тада
уста с херпесом неће моћи да
љубе шездесет пута у минуто.
Ђути болесник, ћути сликар.
Целих пет векова. Малаксали од ћутања.
Између два ћутања –
ћуфте у сосу и мало вина.
Без лука. Јер ни Господ не зна
ко може да налети баш кад си
нагњечени лук. Можда девојка
са љуљашке. Таква су времена – свако гони
своју срећу. И свако гледа да се не занесе
путем с кога нема повратка.
Мнозини је узалудан био одлазак,
нису се вратили. Али, ако не поћеш,

никад нећеш сазнати да ли ћеш се
вратити. Шта год да је и како год да је, треба
издржати бар још неколико векова.
Царства пропадају полако, отмено.
После пет векова Тицијан гледа
сопствено платно с беретком
Че Геваре и мрмља нешто
у себи. За тренутак чврсто се
грле, нераскидиво. У часу
јутарње збуњености у Уфичију.
На излазној капији велика
распродаја вековне дангубе.

ХЛАДАН ТУШ

ТРЕШЊА У ДВОРИШТУ ЈОСИФА БРОДСКОГ У ЊУЈОРКУ

Откад постоји Њујорк, постоји и цветање у висину, цветање у стаклу и металу. Постоји и цветање прошлости, цветање већ расцветаног. Нико не бележи та цветања, сем песника, испруженог у љуљашци испод трешње у дворишту. Тик-так, тик-так, љуљају се векови. Омлитављује часовник сећања. Биће да је истина, човек колико се више сећа, толико је ближи смрти. А ако се прошлост понавља у будућности, да ли ће некад људи опет имати репове и да ли ће преко викенда срећно вртети њима као што се данас врте пропелери глисера устремљених према острву Сан Микеле у Венецији, на пример?
С трешњама на стаблу узрева и неизвесност. Није ти да кажеш розикава је као салата, ова црвено-црна, шербет слатка
неизвесност.

Брзо презрева и, ако је не искључа нека врана, пада ничице као сан или као јава, свеједно. Покључана неизвесност барем се прпошила да објасни зашто јој није било стало
толико до живота.

Не једном осетила је моћ пропаганде. Трешње близнакиње имају двоструку неизвесност, а понекад упоредо прошлост и будућност. Још у цвату трешње показују да нису
као маслине,
па да дају највише онда кад су смрвљене. Тако је казивао Талмуд, ваљда о људима који пре него што ће бити смазани нису
цветали као трешње.

Цвет који први оронe, по сваку цену, треба поново да процвета, али то је као да новорођенче враћаш поново у мајчину утробу, или да ишчупано засађујеш у родну земљу. Не иде. Првоузрела трешња није љубитељица понављања. Понављање је понекад маћеха знања. Првоузрела трешња више љуби усисавање, сладострасно усисавање. У сваком усисавању има и понеког ветра са обала Неве, има и понеке капљице из

океанске раздаљине, има и свежњева непотрошених сунца.
Тик-так, тик-так, гнев је сразмеран са удаљеношћу.
Свака меланхолија није баш за песму, нека треба да се
раскрави из ћутања и путем телефона, док још има телефона.
Испод расцветале трешње некако се најречитије ћути, понекад
и даноноћно. Неки пут је ћутање део вихора који из далека
носи нове риме од старих пријатеља. Риме се ређају пажљиво
и с много љубави, као и трешње. Кроз раскошну крошњу
трешње види се да ће да закиши. Одлете и врапчић који је
кљуцао

сећања. Псић испод љуљашке тужно врти репићем.
Баш сада, док домаћин затвара прозор, трешњин цвет
шапуће да кад је човек мртав постаје омиљен. Док тражи
омиљени шешир, на радију саопштавају да је
нестало горива на бензинским пумпама.
А сам је приметио да је нестало и шампона у купатилу.

ЦРНИ ШЕШИР МАРГАРЕТ ЕТВУД

Још из старог доба, од поднева до предвечерја
низ вртове Кјота котрљају се свакакве мисли.
Траже себи сенку да не покисну и не исуше се. Суве мисли
не распознају сунчани часовник. А време не стоји.
Ипак, ознојило се чело испод црног шешира. Ознојио се
поглед усмерен према језерцету, где један бели лабуд
плеше парадно
с јатом златних рибица, бистрооких, са сузама бисерницама
у погледу.
Црно кад носиш, бело гледаш. Уметност, зар не, није пуко
пресликавање
стварности. Као и сан. На крају све испадне наопако.
Цвеће кад садиш или босиљак, ниче ти чичак и купина.
Једно хоћеш да кажеш, друга се мисао преваљује преко усана.
Неће се ништа позлатити ни кад ти златни бумбар облети
шешир.
Што је за право – право је, и писци понекад имају главобољу.
Нема је, нема, па онда почне битка с неком прехладом.
Тада газе пажљиво, веома пазе да не кихну
баш кад се нађу на неком од висећих мостова времена.
Ако имају нотес, немају оловку. Кад имају оловку, немају
нотес и, тако, још ненаписано заборављају и то управо
оно што није за заборављање. Немају ни мобилни телефон.
Нису баш сигурни да ли понекад заспивају
и да ли сањају само кад су будни.
Све у свему, кад их видиш такве, више ти одговара да се
не смејеш,
него ли да се смејеш до зацењивања.
Бело се осмехује и бело отпоздравља лабуда
у једном од језераца у Кјоту.
Ко није приметио црни шешир Маргарет Етвуд,
не зна да он, заправо, држи сенку
неком новом рукопису.

КУЋА МАРКЕСОВА У КАРТАГЕНИ:
КАПИЈА ЗАМАНДАЉЕНА, ДОМАЋИНА НЕМА

Капија је замандаљена, власника нема.
Стојимо пред кућом Габријела Гарсије Маркеса, у
Картагени де Индијас,
и покушавамо да измеримо колико се његово сећање
удаљило од Аракатаке и колико Маконда скупља у једно
његово плућно
крило? Тамо негде, са оне стране мора,
Маркес се можда управо овог момента вратио с масаже
и бацио се на последњу анализу пројекта
за изградњу нове фабрике за производњу тишине у Маконду,
јер, као што се види, завршава се епоха буна и грмљавина.
А и кад је тишина, боље се спава и више сања.
Можда управо сад, са оне стране мора,
Габријел Гарсија Маркес бесни што се опет уфлекао
лижући чоколадни сладолед
или гризе остатке нокта на левом показалцу
јер уводник у Камбију уопште није по његовом укусу,
а чим навикнеш људе да читају лоше уводнике,
навићи ћеш их да читају и лоше књиге
рђа ће им се угурити и у мисли, што значи и у живот.
Јесте, и данас је понедељак
на морској обали испред куће Маркесове у Картагени де
Индијас,
и данас се два петла кошкају и оплакују мајчицу
Хозеа Буендија
у посебном заносу да ће, као петлићи који су се нашли на
морској обали,
кад-тад постати галебови, гиздави и отмени
који, у једном тренутку, неће пропустити прилику
да се посеру на неопрану главу Хозе Буендија.

Далеко на морској пучини њише се брод претоварен
очајницима,
као нафтне мрље шире се поскупљења, болести, несреће.
Без обзира на то што није баш јасно јесу ли то очајници
на пучини
или у неком од романа с почетка двадесет и првог века.
Кад би Габријел Гарсија Маркес био у дворишту куће у
Картагени,
свакако да би довикнуо да ко има много звезда, много
звезда и губи.

Габријел Гарсија Маркес, сморен и превише задихан,
свакако ће се присетити и својих тужних курви,
откључаће фиоку за та и остала сећања,
обавезно ољуштити банану с плантажа из Аракатаке,
из Аракатаке, али до врха властите муке
– неће, ваљда, овај свет постати мали крематоријум
великих снова.

МАТЕЈА МАТЕВСКИ ЦРТА УЛИЦУ СТАРОГ ЦВЕЋАРА У ИСТАНБУЛУ

На листићу папира
позајмљеном од келнера у кафићу „Акваријус“ у Охрид у
песник Матеја Матевски
црта улицу Истерлик у Истанбулу
која од Таксима води према Галатасарају
и из које се, ево, овде негде, испод лицеја
скреће у Улицу старог цвећара.
Колико год да га боли рука, баш десна,
толико упорније песник повлачи линије
као да ћемо одавде, с језера његових песама,
некако угледати његову родну кућу
и осетити опојни мирис шебоја из детињства
у Улици старог цвећара у Истанбулу.

Игра судбине ли је, шта ли је
али једном песнику доиста приличи
да се роди у Улици старог цвећара,
као што и улици приличи да има свог песника,
чувара њених тајни и викарног добошара заборавана.

У Улици старог цвећара у Истанбулу
сада кључа од захитаних бизнисмена с мобилним телефонима
и изгубљених туриста с фото-апаратима
и са слушалицама вокмена у ушима.
Низ калдрму, с времена на време,
скотрља се понека ушећерена мисао
острвљена за још мало шећер-рахатлука у шербет-кафи
и прстохват сусама и марципана из првих мераклука.

Често, као и сада, из Улице старог цвећара у Истанбулу,
шаље се дискретан поглед на *Пароброд ми њрисџиже*
скупа са очима *расџлаканим* и *уџиима насмејаним*,

и баш тада већина цвећа, ћутећи, иде на починак
до новог распуљивања које ће се догодити у часу,
при сваком усељавању нових успомена у стару кућу.
У Улици старог цвећара у Истанбулу
сада се тискају тајни шап-шап шаптаци
и јавни букачи фудбалских такмичења
– живи доказ да садашњост ипак завиди прошлости,
овде, где је некад, ваљда, пролазио и Јане Сандански,
с наочарима за сунце и са џепним часовником закаченим
за ревер,
са сребрним ланчићем, а иза њега, разуме се, и тајни агенти
који су постављали замке самом времену кад би оно убрзало.

Почесто, као и сада, у Улици старог цвећара у Истанбулу
обавља се трампа старих фотографија и пожутелих снова
и педантно се сортирају сви били-па-прошли загрљаји.
У Улици старог цвећара у Истанбулу
сад се само младикује и припремају се каранфили за нове
устанке
– пролазници узимају дах пред новим убрзањем времена:
мало им је што мисле на прошлост него морају још да
мисле и на будућност!

Песник Матеја Матевски у заносу црта мапу
са улицама свог првог детињег плача у Истанбулу
и с повлачењем сваке нове линије
само се овде он пита: да ли је само у песмама могуће
Босфор да буде подножје и Бистре планине и Анда?

КУПУС ИЗ УСПОМЕНА ПРОФЕСОРА
ГЕОРГИЈА СТАРДЕЛОВА КОТРЉА СЕ
БАЛКАНСКОМ УЛИЦОМ У БЕОГРАДУ

Професору Георгију Старделову, тада београдском студенту, ни данас, 58 година после тог догађаја, још није јасно како су се гомиле купуса из завичаја које је истоварао на Бајлонијеовој пијаци наједном нашле на врху Балканске улице код хотела Москва (а тако је било писано: Москва увек да је на врху) и почеле да се котрљају надоле, као кад пред очима бежи велики сан, онај најлепши, из детињства. И котрљао се надоле купус, цела силесија купуса – зелени купус, који ни у сећању не мења боју, котрљао се надоле купус, купус, неизбројани купус – сочни купус, чији сокови из младости никад не пресушују, котрљао се по цео дан сав тај купус – јужни купус, набубрео од дечијих миловања и маштања, здрузгано хитајући надоле, млади купус, непазарен. Сваки се купус котрљао према властитој истини: једна главица се подсмевала изазивачки, друга заводнички, трећа није ни знала шта хоће и само се сударала с купусима откинула би с њих по који лист судбине – да их препадне, ма и да их добро заболи а и да им да до знања да и низбрдничарима правила опет одређују они најснажнији. Купус, купус, зелено светлуцави купус котрљао се надоле, Балканском улицом и радосно одмахивао зачуђеним госпођама које се увек радују кад се нешто котрља низбрдицом и које никада неће разумети причу о гладној кокошки која је сањала просо, као што никад неће запамтити

које се рубље пере на 30, а које на 60 степени.
 Што је сушта истина, јер ни Хајдегер,
 који је у једном дућану куповао нови качкет,
 није знао на колико степени се пере рубље.
 Хајдегер баш није разумео ову луду трку купуса,
 и колико је потребно да зелени купус постане расол
 и као што није био сигуран да ли му је нови качкет таман
 те се тако, шапућући самом себи, питао је ли истина да је
свако мишљење – њоезија, а свака њоезија – мишљење?
 Сам се питао, сам је себи одговарао,
 јер није било способнијег од њега за одговор на таква питања
 иако је било целих хорди које се разумеју у купус.
 А сви други који се барем мало разумеју у бит купуса
 знају да купус нема ноге, а и чему ће купусу ноге
 кад је ум смештен у глави а не у ногама,
 а из главе се котрљају и истурају у јави
 и сви тек зачети и тек одсањани снови.
 У глави су и очи, но често препуне крупних суза.
 Чак доле, на крају остареле Балканске улице,
 постаје савршено јасно да је котрљање купуса
 чисто уметничко дело и да баш није случајно
 што овде, дуго времена, стоји џиновско буре с расолом.
 Око бурета киселе се истрошене мисли
 врзмају се и пси, преморени од лајања
 а ту и тамо појави се и понека баба са оклагијом
 – време је за пите од купуса, време је: Дум, Павле, дум.
 Баш испод славине на бурету засео је, укрштених ногу, Кроче
 – обуо гумене чизме и навукао пластичне рукавице
 и сатима се већ мучи да објасни окупљеним људима
 да се на дну бурета ставља највећи, најглаватији купус
 а на врху пирамиде следе најмањи купушчићи.
 До тада, Кроче није никад пио расол, нити је пробао сарму
 и управо се припремао да одгонета душу јужних купуса
 кад је почело да цури из славине џиновског бурета с расолом
 ране зиме, пре 58 година, на дну Балканске улице у Београду.

ОСМЕХ ГАГАРИНОВ ИЛИ ВЕЧНОСТ ТРАЈЕ 108 МИНУТА

Свет се добро наубијао не би ли утврдио
каква је
и колико траје вечност.
А колико чађ из термоелектрана на угаљ,
а колико сјај звезда?
Од густе чађи
(индустријализација,
фабриковање будућности)
не може да се дише
а звезде се лако додирују
само у песмама.

Усред битке за вечност
неко постави откачено питање:
а да вечност можда не траје
колико и један обичан осмех?
Те свима постаде јасно
да ко се последњи смеје
– најслађе се смеје.
Без обзира на то што су неки осмеси
намештени
а неки брзо нестају
као пудер с лица нечасних.

Усред битке за вечност
снег је почео да мења
агрегатно стање.
Тада у Пионирском дому
почесмо да се припремамо
за Првомајску параду
и већ смо знали да није лепо
да се лаже за први април

јер тај што лаже и краде
и целог живота имаће вашке
и носиће подгаће.
У моделарској секцији
правили смо дрвене авиончиће,
једва би им залепили крила туткалом.
Тада научисмо
да је сваки пут лакше да се каже
прво реци па испеци
Говорили су: човек није птица.
Авиони су направљени да лете,
а деца да вичу:
Чикооо, баци летке!
Лет, лет, бубамаро...

Колико се муња
скупља у скафандеру,
има ли муња душу
и како се улази
у душу муње?
Ваљда са осмехом
– он је кратак као муња,
али сећање на њега је непролазно.
Из чега може да се закључи
да вечност може да траје
колико и једна муња
еквивалентна једном осмеху.

Пре него што почне вечност
обавезно треба
да се звиждуће нешто на уста,
нешто од Дмитрија Шостаковича,
на пример, оно
да отаџбина послушкује,
отаџбина зна
кад деца полећу

према облацима.
А биће и да свакодневно
пребројава
црвена крвна зрнца.
Отаџбина, очински осмех.

Сто и осам минута
било је од отаџбине
до вечности
са успутним љубопитљивим додиривањем
звезда
а да нико не види и не чује
лично дошаптавање с Господом.
И осмех,
баш при додиру звезда
– не би ли људи, доле, могли
да израчунају на првим дигитронима
колико се благиости скупља
у један обични осмех
за који се зна да се не купује на пијаци,
не позајмљује се и не краде,
него се само поклања.

Осмех
при додиру звезда
огледа се у великом извору
и обавезно се слика
за прву серију
осмехнутих поштанских марки.
Просто да не поверујеш:
облетање планете га скупља
у загонетан осмех
који изгрева и изгрева у обасјању
све док се земља
весело окреће око сунца.

БРЕХТ, С ПОЧЕТКА ДВАДЕСЕТ ПРВОГ ВЕКА

На малим гробљима у Берлину
усред поднева
превлачи се тамна тамнина
и тешко може да се утврди
јече ли то или шапућу
бубњеви.

И на путељцима
између гробова
влада нова сумња
у нови век.
Уосталом, сваки век
има лудакe и просјакe,
музиканте и песнике:
колико пара толико музике,
колико ракије толико поезије.

На клупи
испред Berliner ensemble
један старац само понавља:
ствар је у томе да не умреш код куће,
али и да не умреш од глади.
Глумци су као створени
да их најпре стрпаш у кревет
па касније да им објашњаваш
радијус кретања
слободних мисли.

Изнад облака нема ничега
– тек понеки остатак од
писања истине
и још несортиране магле из архива

Одбора за антиамеричку делатност
Конгреса САД из 1947.

Стварност је разрока
али се ипак мења
баш на начин саме стварности
јер невини немају доказе
а деболугозани
несносно много хрчу
и ноћу се свете
нашим сновима.

На малим гробљима у Берлину
с почетка двадесет првог века
стварност реско мирише
на формалин који је процурео
из старих тегли историје
која не престаје да се понавља.

АЈНШТАЈН У ТРАГАЊУ ЗА СВЕТЛОШЋУ

Пролећа хиљаду деветсто пете,
такорећи у исто време кад је Методије Патчев,
у Македонији, жртвовао себе
на олтар слободе и домовине,
Алберт Анштајн, млади службеник у Патентном заводу,
изашао је из поште у Берну и замишљено се загледао
у зраке светлости који су се преламали
изнад великих црних облака.
Није био заинтересован ни за какав природни феномен,
нити за спектар било ког елемента.
Само га је једно питање мучило:
како је Бог створио овај свет?
Алберт Ајнштајн, млади службеник у Патентном заводу,
упорно је пиљио у сунчеве зраке
надајући се да ће тако лакше спознати
мисли Божје,
јер је све остало било обична ситнурија.
Тог пролећа није било никог ко би рекао Алберту Ајнштајну
да ће ко год крене да се превише игра са сунчевим зрацима
пре времена добити катаракту,
а Методије Патчев, свакако, знао је
да се свако дуго лутање кроз мрак
завршава избијањем светлости
и да се сунчеви зраци понекад
подупиру о слепачки штап илузија.

ОПЕТ СТУДИ У МОСКВИ

Опет студи у Москви
и опет ми је потребан твој загрљај.
Много ми је потребан тај загрљај са укусом цимета.
У њему се лакше открива
да ли звона из Кремља опомињу спаваче
или ужасни снови кваре моју ноћ.

Опет студи у Москви
и нема спаса од разграканих нових птица
које мисле да је дошло време
кад могу свакоме да опогане главу
и да је то најплодотворнији начин
за опште усређивање човечанства.

Заиста студи у Москви
и људи празних и изгубљених очију
опет не знају да ли су пијани од радости или туге.
Новине су препуне среће
по тротоарима гази висока лакоумност,
а издувни гасови прекривају авеније.
Посвуда студи у Москви, а нигде нема истине.

Студи и на Тргу Револуције у Москви
где лабудови клапнутих трепавица лете своју тугу
а дебеле комсомолке, у тесним хулахопкама
– алергичне на неонацисте и неопедере –
једу смрзнуте орахе и у поноћ се гађају белим јајима.
На Тргу Револуције у Москви
глад долази обавезно кад је време ручку
долази на чаробном ћилимчету
на хлебу намазаном машћу, посутом алевом паприком,
долази и кези се као гласник светских промена
кези се и, као седмоглава аждаја, зачикава Светог Ђорђа.

Много ми је потребан твој загрљај са укусом цимета,
потребан ми је тај мук набубрен од старе музике
та тишина у коју улазим сазувених ципела
и у којој скупљам росу, источно од свих упитника.
Колико бих волео да потонем у твој топли загрљај
у којем, кад студи у Москви, кудикамо могу боље да разумем
тугу Константина Миладинова
и сва та шашава сунца у његовој глави.

ХЛАДАН ТУШ

Број који сте тражили привремено је искључен из мреже.
Она, врана која измет није кљуцнула, захитано обилази језеро.
Времена су смењена. Нема више јен-два, јен-два,
па певаће химне и дизање заставе.

Нема више ни задизања летњих сукњи
и спуштања памучних гаћица.

Сада се, заједно са заставама, спуштају и јарболи.

Спуштене су и ролетне

да би се боље видела тама изнутра.

На шта личи у тами рупа на ђевреку?

Колико ранојутарња ватра може да се провуче кроз њу?

Она и даље захитано обилази језеро.

Претичући их, послушају како један јеж и један пуж
разговарају о надмоћи као облику чисте лажи.

Те чула је то, те није чула. Мудрост се и сада само черечи

на трговима.

Треба да се похита кад се осети мирис сатруле трске.

Ако безмирисност прелази у безваздушност,

шта ћемо тада радити с недогорелим свећама?

Хоће ли то значити да смо измислили свеће које не догоревају?

Кад се вратила, пре но што је застала испод туша

пожелела је да се провуче кроз рупу ђеврека.

Сваки ђаво нађе своју рупу.

Један дебели црни паук згрчен на тавану

узбуђено је гледао у њену голоотињу.

То је час из убрзаног дисања паукова.

Ако се провуче кроз рупу ђеврека,

прекрстиће се у Мадам Не

и вечерас, сама, да не може бити самља, гледаће

августовску кишу од звезда.

Туш је био хладан, а шампон је мирисао на сатрулу трску.

Број који тражите и даље је искључен из мреже.

НАПРЕД И НАЗАД

СПИРАЛА

Нико не зна да објасни тачно
али сви кажу: спирала расте.
Спирала мржње. Ко каже, тај верује.
А и није богзна шта веровати у нешто
што је очигледно –
расте спирала кризе, постаје катастрофична.
Не знаш шта ће те сачекати и шта ће те снаћи
иза прве окуке. А и на последњем завијутку нећеш
наћи новчић среће. Праве се шрафови и од
остатака живота. Спирала је ту да нико не буде остављен
на миру

Да се смаже сва енергија реалног. Деца да се
шашаво купају у пени ноћних забава
и да виде како да нешто опале на брзака. Врти се, врти
вретено. На забавама преполовљени оркестри свирају
преполовљену музику. Шрафцигер и, кврц – оде пола
слободе. Половине се потом деле на осмине. Под
будним оком делиоца. Рано је било за затегу.
Свака спирала има бескрајно много завојница. Стари
Архимед објашњавао је нешто о математичким спиралама,
али сад се хиперболе и параболе удевају у
плитке воде нове историје. Целе деценије бивају
проглашене непостојећим. С параболничним прескоцима.
То што је некад било релно сада се нуди као могуће.
Обрнуто параболнично. Деца праве ластарски свијене
федере у сећањима очева. Хоће да им
пресеку кладенце из којих су попили први гутљај воде.
Силници тек на крају сазнају да нови почетак
има само нови свршетак. Оно што из себе ниче – у себи
скончава.

Бацају удице са црвићима, гладнима. На врху
спирале, из црвића, прелазило се у факат историје. Сам себи

слуга, сам себи господар. Чим толико стално брбљају о
естетици,
прескачу естетику, спирално, параболично.
Пишају од среће кад зајашу на неку габорку.
Простате су им празне, па габорка и не мора да
набија спиралу за контрацепцију, да се не би поново рађали –
и такви с празним простатама, и такви као што је она.

СЕПТЕМБАРСКА ЗА ИЗЕТА САРАЈЛИЋА

Септембар је месец великих распродаја.
Страшно појефтињују и речи,
посебно стране –
интегритет, суверенитет, пубертет...
Свађа испред књижаре
у главној улици. Ради вересија.
Много речи – торба ораха.
Сунце је сасвим ниско, болесно од киле,
а пролазници (с растопљеним сладоледом у устима)
подсмевају се, немилосрдно,
онима што с неба скидају месечину
и резбарима који обделавају лепоту душе.
Сада је обичај
сви да журе некуд.
Смлаћени
од претераног читања мемоара
и не примећују
да се приближава празник Богородице
као и дан за откривање:
да ли је опет у праву тај Фројд
кад каже да се друштво темељи
и на заједнички учињеном злочину?
На корицама изабраних дела
задихани корак песника.
Хита на романтичну трампу.
У малим огласима јутрос је прочитао
да је неки тамо, без икаквог мандата ни од кога,
одустао од свих ратних маршева
због малчице, само малчице лирике.
Ако буде времена,
телефонираће он и том вашем Фројду.

КРОМПИР

На пробу Изеџа Сарајлића

Оног ветровитог априла
кад је запраштало по Сарајеву
казао си ми преко телефона
да је ипак јако тешко да ти пошаљем
оно што би ти се нашло, као најпрече
– једну врећицу кромпира.
И још си ми тада казао
боље је да не долазим у Сарајево
и сачувам град у успоменама без рана
онако као што се чува лепота маја.

Ево, сад те тражим на гробљу код Лава,
на два-три јеленска скока од твоје куће
у тишини Улице Фуад Минџић.
Тражим те као што се тражи нестала реч из мисли.
Ту негде, одавно те видео твој сусед
како храниш врапце и како шапућеш
меланхоличне стихове твојој Иди.
Донео сам ти боцу „Туге за југом“ и букет црвених каранфила.
Донео сам ти и један обичан кромпир – чак из Македоније,
где се сада саде норвешке сорте кромпира
који су двоструко већи од наших,
а кажу да се и лакше варе и решије пеку.

Искрен да будем, пријатељу,
мислим да ми се можда и подсмеваш
с прозора твоје собе у суседству:
узалуд смо певали Интернационалу са Енценсбергером
у Струги,
јер сада кажу, „Аурора“ је постиђена испред Нахимовске
академије,

а онај Јевтушенко биће да је опет у праву кад каже
да је из живота нестао сваки смисао.
Данас нема шта да се чита у „Ослобођењу“,
нити на лицима пролазника у граду,
а и звезде некако дугачије сијају у стиховима младих песника.

Баш ме ништа не питај
како се бежи из историје
и како се прави помфрит од норвешких сорти кромпира
у ресторанима „Мек Доналдса“ у центру Москве
док се изгладнела филхармонија врабаца
припрема да одсвира Други концерт Рахмањинова.

Слушај га, и наслушај се добро, до краја
као да си у сенци оне брезе испод твог прозора.

26. мај 2007.

ЛЕПЉЕЊЕ ЗЕМЉАНОГ ЛОНЦА

При изради сваког земљаног лонца
на грнчарском точку
добијају вртоглавицу
историјски изазови и неправде.
Лонац се најпре пуни шупљином,
па се пече као машта на августовском сунцу,
па се пуни врелим тајнама.
Од претеране врелине и мале непажње
догађа се, лонац се сломи,
а не постоји грнчар који је, док је шегртовао,
научио да остане прибран кад му лонац оде у
парампарчад.
Заједно с лонцем, ломи му се и поглед и глас,
ломе му се и речи, и сећања, и будућност.
Кад се сломи лонац,
сваки истински грнчар зна
да је најлакше да направи нови,
али и сваки зна да је
врхунско питање грнчарске части
да се залепи сломљени лонац,
да му се зацеле ране
и опет да се направи нова шупљина
која треба да се испуни новим
не толико врелим тајнама
и не толико болесним сновима.
Лепљење сломљеног лонца
у почетку личи на лепљење света,
а после се запажа да је, заправо,
само реч о тврдоглавом спуштању
у корен нове зоре.
Острвљен свакојаким сновима,
грнчар може да набаса

на снове који буде болест,
на снове мемљиве од влаге,
чак и на снове оболеле од зломисли
и тешко њему ако се загрцне од таквих снова
– ко зна да ли ће икад успети
да додирне јаву сраслу с глином.
Напоследку,
пре великог уздаха,
грнчар схвата
да је, док је лепио лонац,
био почасни гост времена
у коме је срећа да имаш среће
и кад те нико не грли од среће.
Али још пре него што се лонац сломио
био је начуо да свако време има своје безизлазе
и да превише труцкања преко лепљивих тајни
није баш препоручљиво.
А ако је за истину,
начуо је и да свако досезање погледом
до дна залепљеног лонца
јесте стрпљиво улажење
у језгро најлепше речи.

БАБИН МЕЗЕТЛУК

Георги Констанининову

Седели смо у хотелској кафетерији у центру Софије.
Одгонетали како се неразум проглашава за мудрост.
Један другом причали како се музе опсесија,
а нисмо знали да ли се може до краја измусти.
Маршикали смо псе који су дизали репове док смо
разговарали.
Неколико пута наздравили смо чашама пуним топлине.
Више се и не сећам које смо Сандбергове стихове поменули.
Било је нешто у вези с бабиним мезетлуком,
жива метража за дуга сећања.
Да, сећање је наша домовина, рече.
Не, домовина је наше сећање, рекох.
Можда је све било обратно. Многе ствари су постављене
наопако
кад, рецимо, одрасли људи лижу прсте.
Можда је требало, али нисмо поменули Мерлин Монро.
Коме је данас стало до задигнуте хаљине, молим вас!
А и додали смо још коју реч тек да се сачувамо од неукуса.
Седели смо што смо седели, па смо весело прелетели
уличну буку
и скрасили се на Тргу Славејков. Гледао сам људе
како се радују што те гледају. И срдачно те питају јеси ли
ти – ти.
Велики песник. Један старији од нас почео је
да распреда нешто о Кукушу, Смирнеском и Делчеву.
Чини ми се да смо га разумели. Чини ми се да сам разумео
шта ти шапућу књиге поређане на тргу
и колико су срећне што могу да ти се обрате на ти.
Пре него што си се попео у трамвај број 10
нисмо ни стигли да се приупитамо да ли су процветале
трешње у Јапану.

А и мезетлук јапанских баба, наручује ли се још преко
мобилног?
На повратку у хотел, некако одсутно, одмахнух чистачу
ципела.
Доцније сам запазио да сам заборавио четкицу за зубе.
Сео сам, свечано, да прочитам барем једну песму из твоје
нове књиге.
Баш ме брига како то звучи другима. Важно ми беше да
сваки стих
осетим као нови загрљај на трамвајској станици.
Пре него што ћу лећи,
као да сам те видео кроз прозор, наздрављао си ми новом
здравицом.
У мислима ми је крчао бабин мезетлук.

МАРЦИПАН ОД БАДЕМА

Цела три дана, на Тргу Таксим,
у Истанбулу, тражио сам продавницу
марципана. Била ми је пред очима
али као да се крила, као да је учлањена
у неко тајно удружење за обнову
слаткоречивости која, као што је познато,
одавно није у моди и нико је више не подноси.
А и ко зна да ли марципану баш приличи
слаткоречивост, ако се зна да потиче
из сицилијанских манастира. Све што је
слатко не мора да је и слаткоречиво. А и све што
је сицилијанско не мора да је горко. И на слаткасто
се навлаче кумови промуклих гласова. Без обзира на то
што шака бадема није исто што и шака долара. Бадеми
се бар мељу, а долари ти мељу душу, нарочито
кад их немаш. Марципан разблажује снове,
а долари ти не дају око да склопиш, нарочито
кад их немаш. Мокре крпе на чело, пре спавања,
стављају и они који имају много долара, на товаре.
Свака шуша може да има бадеме и шећер, али не зна
да прави марципан. Због тога у неким старим манастирима
и данас, кад примају нове монахиње, прво их
проверавају да ли знају да леме и мељу бадеме,
као први од услова за прављење марципана. Пре но што се
замонаше, и тако-и-тако, али касније монахињама
које саме праве марципан не одговара више
ни рум, ни распаљени камин... Монахиње се сада
љубе само у чело и у образ. И миришу
на свежи марципан од бадема самлевених
у мељарама живота. И СМС поруке које
шаљу миришу на марципан од бадема,
баш као овај на Тргу Таксим у Истанбулу.

Је ли лудо да се човек запита, док стоји испред
касе у продавници марципана од бадема
на Тргу Таксим у Истанбулу –
колико марципана може да стане у Босфор и колико ће
векова бити потребно једном људском бићу
да искрка сав тај марципан, до самог пешчаног дна Босфора?
Али као да се види некаква велика празнина онамо, у мору.
Осмех касирке мирише на марципан од бадема,
а вани, ако баш то желе, нека се излију ниски облаци.

КОЖА ГРАДА

Од превише ветра понекад се истањи кожа града.
Цигарет-хартија буде још тања, провидна. Али исто
миришљава као и раније, па птице селице по мирису
знају да су дошле на место где могу свакоме да
цврцну по глави. Птичја гадотина доноси срећу, туф, туф!
Птице селице често хвата дремеж, па тек доцније
разабирају да је град, у међувремену, постао разбојничко
гнездо –
што око види, рука дрпне. Безакоње је овде
нормална ствар. Нормално је и што зидови пуцају
кад се о њих подупру гола леђа жене. Уосталом, и у другим
градовима догађа се да сви зидови имају уши. Каква времена,
такви зидови. Осим тога, ако изјутра на чаршавима нема флека,
као да су бадава били простирани. Није фер да перачице флека
губе радна места. Испод кревета склупчана
змија трује властити реп. И хвали музику из
врбовог свирала. Испред капије пас завија на јасну месечину,
као у старомодним песмама. Пас као пас. Важно је, завија.
Изјутра, оне на чијим су се чаршавима нашле највеће мрље
послужују чорбом од златних рибица. Јутарње жеље
сваки пут су чорбасте, разводњене. Увече је сасвим другачије.
Након извесног времена, од превише вина, ум почиње да
смета животу. Неке сијалице су прегореле и
праве невоље типовима с болним рођачама. А оним
кастрираним помажу да се сакрију негде. И они који
на брзину ваде суве куглице из носева радују се
прегорелим сијалицама. У тамним реонима историје
дерикоже оштре ножеве да би одрали кожу града.
Некоме од њих, свакако, застаће кост у грлу и тек ће се тада
сетити да је неко, управо, рекао да самоуништавање
увек започиње пре сезоне драња кожа,
у граду коме машемо с прозора воза захукталог
према другом граду, дебелокожном и безмирисном.

ИСПРУЖЕНИ ДЛАН

Испружени длан прекида твоје сркање
јутарње кафе у кафаници на обали језера.
На длановима невидљива, срдита птица,
а опште је познато да нема горег предказања од срдите птице.
Као да је мало ова скупоћа, као да су мало ове болештине.
Окретање погледа према планини
потврда је права слободе на избор.
Рибица испод површине воде тражи твој поглед и мрвицу
разумевања.

Шта знају деца у кратким панталонама
колико судбина садржи један испружени длан?!
Отежава тишина у шољици кафе –
на врху језика палацају непозвана сећања.
Није празник, а берзе су затворене још од јутрос.
Падају акције ироничним досеткама.
Раније или касније испружени длан
сам ће задавити властиту судбину.
Барем да се појавио неки облачић,
да је придубао неки ветрић
да је продувао ово јутро.
А можда и ветар има невидљиви длан
и баш сада рачуна колико судбина има у једном
невидљивом длану?
У пепељари, до шољице за кафу, нема опушака,
али има гомилица згњечених метафора.

НЕКИ СТАРИ ТРГОВИ МИРИШУ НА НОВИ БАЛКАН

У Тоскани, никад ниси начисто,
а ко каже да мораш да будеш начисто,
да ли је садашњост већ обезличена
те прошлости не преостаје, ништа друго
него поново и поново да оживљава;
а биће да и будућност није намештена
као што треба, чим и она одступа испред прошлости.
То што се на сваком брвну препиру неподношљивост
прошлости и неподношљивост будућности, то само
наликује оброку брзе хране за лаковерне туристе. Њима
препирке на мостовима, као и живот
личе на неиспуњени сан. На мостовима
одавно нема нових понуда, већ само
обичне туристичке потражње. Неки стари тргови
миришу на нови Балкан: тек порођени глуматају
препорођене, а слободни се проглашавају за ослобођене.
Расте број зависника од опијата
прошлости. Испред библиотеке Vieusseau у
Фиренци Еуђенио Монтале позира срећној
будућности и припитомљава у погледу све време
које познаје. Ако је суђено да се скончава, нека то
буде покрај вреве продавца америчких
крофница и празнословља модних
кројача. У царству чуда ништа ново
али није ред да се верује у ништа. Не једном показало се
да се у превремено рођеним крију и одрођени.
На тавану хотелске собе постоји тајно
пристаниште и бродске сирене које вам не дају
ока да склопите. У првој зори крикне
очерупани петао из лонца с врелом водом. Чим се
јавило жуђено сунце, крећемо према најближим брежуљцима.
Држимо се за руке. Ипак, четворо очију боље
распознају траве у њиховој жудњи за будућношћу,
иза крвавих врата Тоскане.

НАПРЕД И НАЗАД

на тротоару
испред хотела турист усред скопља
коста балабанов и вечерас
заносно распреда
шта су, у ствари, мислили пајонци
а то записали македонци
о томе колико су тврди били
дланови дича зографа
колики је зид требало
за јордана хаџи константинова џина
да се ваљано подупре историја
и колико је мушкараца требало
да се исправи онај јужни зид
на цркви свете софије у охриду.

размимоилазили смо се с другима, каже,
размимоилазили се и сами са собом,
кркљали смо кроз векове
а ни лук јели ни на лук мирисали
плаћали туђе дугове
и прилично дуго тучени мочугама ходали погнуте главе
од стида који нас је појео.
још смо на свадбама распевани
после свадби намћори мрмљиви
само овде лелечемо по гробљима
па онда заборавимо на мртве.

навикли смо се на пуне очи и празне руке
и на пуне руке празних обећања,
векови да нам претежу
а бисаге да су нам стално празне.
све смо боје обојили

остала је још само јарко црвена.
ако запнемо још мало,
свакако да ћемо доучити и да будемо
своји на своме.

сад смо ту где јесмо
гацајући кроз векове
наслушали смо се врапчијих цивцања
сновима смо подметнули за узглавље
јастуке од теракоте
– и црвени, и вечни да буду
и тако смо дошли до реке
и овде научили да
ако хоћемо преко ње
треба да направимо мост
и овде нам неко бајаги у поверење шапну
ако се не може напред
не може се ни назад.

СТАРО КУПУЈЕМ

ПЕТЛИЋ

Ко поседује кокошарник зна шта је петлић.
Један кокошарник место је за једног петлића
као што је у једном харему место за једног султана.
Што не значи да се неће омрсити и неки
петлић нижег ранга, из послуге или комшилука.
У кокошарнику се налазе и коке близнакиње.
Једнојајчане. Да га не би прогласили перверзним,
петлић тврди да је у вези само с једном. Што је,
донекле, тачно, јер никад није са обема истовремено,
а наизменичност покреће свет од Тесле наовамо.
Петлић се поткокори и постаде немилосрдан. Нарочито
према младим кокама које су почеле нагло да се исељавају
у туђе кокошарнике у суседству, па чак и у
Америку. Тамо се петлићи занимају
међусобним борбама, а доводе у ред и светске неправде, па
немају времена да се кокоре на младе коке. Сем тога,
амерички петлићи ипак морају да пазе
да се њихово кукурикање не разуме као знак за
пропаст света. Наши, домаћи петлићи,
ако зграбе неку младу коку у бекству, осуђују је на
губљење перја у вангли с кипућом водом. Нежне жене
дипломата грозје се такве бруталности.
У школи су им причали романтичне приче
о петлићима; те били су оличење гордости,
те били су навеститељи изгревања сунца и лепог дана
који се рађа. Леп дан да се оде на пијацу, и за плаћање
заосталих рачуна за струју. Војни аташеи пак
знали су да има непријатељски настројених петлића
који не кукуричу баш кад треба. Такви се
петлићи изговарају на мамурлук, али и мали пилићи
знају да се они тако ругају војничкој будности.
Више нема петлића што рано кукуричу. Увече се они

накљукавају дијазепамима и другим седативима. А сутрадан
кришом подсмехују домаћинима што је пилав
без печеног петлића.

Прави петлићи још врше смотру испред
кокошарника, целог састава кокошака, које тада
морају да носе
црвене мараме, као за Дан Републике или Дан
пионира. То су била два дана у једном. Тада су ранопробуђени
петлићи долетали до самих врхова минарета
и одатле су певали, брате, певали, у дуету са хоцама.

СВЕТАЦ ИЗ СИНАЈА

Тек се вратио од очног лекара
са очима широко избуљеним
и жут као лимун.
Радили су ми флуоресцентну анаграфију.
Прво су ми ставили капљице
за ширење зеница,
а потом терали да жмури.
И жмурио сам, жмурио, цела два сата.
Испада да ко жмури упорно
нема могућности да му се затворе зенице
па тако и лиши шансе очну мрежицу
да зграби светлу будућност.
Најгоре је што неке добро дође, макар и привремено,
ослобађање од прангија стварности.
Само најдаровитији и најупорнији
постају професионални жмурачи
и само они растреперују тмину
певајући комитске песме
и разне друге сезонске шлагере.
Жмурио сам, жмурио, још сам жмурио.
Док жмури, човек мисли
лакше се тако додворава домовини.
Наставио сам да жмури
и слушам слатко смејуљење
Блажета Конеског.
Каже он: сваки очерупани гавран не постаје орао
и сваки анђео није из охридске Свете Софије.
Македонци су и даље Македонци, кажем му,
тек да кажем нешто, било шта.
Потом настаје ера дугог ћутања
обојена жутим контрастом убризганим у крв.
Има времена и за жмурку

са апостолом Павлом који је у Македонији
тражио лек против алергије на црве и земљу.
Баш тад неко те иза леђа лупка по рамену.
Мојсије се већ вратио из Синаја:
пегушећи ређа пасијанс
и са флуоресцентом из десног ока
мучи се да осветли будућност
која ионако редовно касни.

СТАРО КУПУЈЕМ

Трешти стара музика
а ти се увијаш као млади бршљан
уз зидове сећања.
Коса ти је још дуга
и ти опет покушаваш
да се успнеш на катарку из младости
и да је затегнеш као пиратску заставу
јер у новом времену све ређе се
истичу заставе
државних празника.
Црна коса у црној ноћи
без уличних светиљки
и с превише рупа на асфалту.
Месечина и вечерас има облик српа
и још поиздаље се уочава
да је носталгична за изгубљеним чекићем.
Стара музика, стара срећа.
Да ли је то срећа
ако тек на крају сазнаш да си био срећан?

Јечи стара песма,
а ти је надвикујеш
не отварајући уста.
Свака се песма разлистава
као албум старих слика.
Из два грла један глас.
Стара песма, старе пословице:
стара кока, добра супа.
А ми и даље
не знамо ништа о себи
и не разумемо нови поредак
у којем банкарни додају нове камате

на старе уштеђејевине среће.
Телевизор је искључен
али нам нове слике
ипак улазе у старе песме.
Ознојена песма, ознојени и ми.
Нагиње се песма, нагињемо се и ми
– смождени тражимо испод стола
изгубљена миловања.
Да ли је то миловање
ако тек на крају дознаш да си био милован?

Блеште старе чежње
а ти, у заносу, још проповедаш
да нема због чега да се стиде
стари мераци кад копне.
Ако ишта знамо у овом времену,
знамо то да ће нам сутра пуцати главе
и мољакаћемо за кап расола.
Расол, кад зарези,
немилосрдно даје до знања
да све је више висабаба
које улудо чекају неко ново пролеће.
Ако смо суманути,
не значи да ћемо ставити време
у црне кесе и бацити га у канту за ђубре.
Свако време има месечину обликовану у срп
као што има и ознојена грла
која изјутра вичу, па вичу:
Старо купујем, старо купујеееем!

СИТНОКОРАЧАРКА

тек окупана
намирисана
и сређена
сваког јутра
корачаш ситно
најситније
улицом
белих јоргована
којој, уосталом,
приличи покретна
анђеоска лепота

а само што крочиш у њу
разбуде се
бели јорговани
и љубопитљиве дућанџије
који дижу поглед
од потпетица до капе
и онако зинутих уста
и жедних очију
одгонетају
колико времена протекне
кроз један твој корак
ситни најситнији

као гејзирска вила си
кад корачаш ситно
најситније
а још и размишљаш
како да прекорачиш
лепу плаву реку
али да то буде нежно

попут ходања на прсте
попут поскакивања
весело низ јежево поље
и још да буде милостиво
као кад ти се сунце
уплиће у корак
и намерно се прући испред тебе
да га прескочиш
ситно најситније
такорећи балетански
пошто ће се видети
да то што корачаш ситно
не значи да не можеш
да прескачеш
продужаваш своје
ситнокорачање
према тргу неизвесности
остављајући невидљиве ожиљке
по коцкицама плочника
и правећи нови засек
у хоризонту
спласнутом као увело цвеће

као права
ситнокорачарка
знаш да уколико ситније корачаш
утолико ћеш даље стићи
знаш да и стварност сплашњава
док корачаш ситно
најситније
и да дућанције
који по цео дан дижу поглед
знају а желе да не знају
да свака туга у кораку
има име и презиме.

ДАМЕ СА ЦРВЕНИМ ЦИПЕЛИЦАМА

Три даме са црвеним ципелицама
на плесном подијуму
разређују тмину.
Омиљени плес им је пајдушко*
али у Европи је ретко ко чуо за њега.
У Европи играју три корака напред два назад,
плешу валцере од којих се добија вртоглавица,
баш као што плеше историја.
Усамљени виолиниста свира им на увце
и крадом се осмехује
дамама са црвеним ципелицама:
у сваком њиховом кораку
препознаје по један добар и раздраган дух,
а и мало намере за недореченошћу.
У плесу историје
чврсти корак не води нигде,
а нежност брзо испарава.
У плесу историје
кад-тад се откривају све тајне
о одласку епоха.
Црвено је, разуме се,
одувек у моди,
посебно кад даме бирају,
а и кад пада цена фантазији.
И кад лије киша, као у песмама Превера.
Тада сви желе да пију кишницу
из црвених ципелица плесачица.
Ко год их је видео из близине,
одмах се клади да су
даме са црвеним ципелицама

* Пајдушко – врста македонског народног кола.

изашле из Чеховљевих драма.
Пудлице са црвеним пантљикама
задужене су – да лајуцкају у себи
док даме са црвеним ципелицама
хватају ритам промена.
Наједном, почиње опште бубњање срца
и уместо музике чује се
оштро завијање сирена
хитне медицинске помоћи.
Већ је одавно фајронт
и музиканти су отишли,
али дамама са црвеним ципелицама
још се не иде кући. Живи пример да може
да се плеше и без музике,
да је црвено заиста
одувек у моди
и да, чим изађе сунце,
свака плесна ноћ постаје
прошлост.

ТЕРЕЗИН: БЛАГОСТАЊЕ НА РЕВЕРС

потемкин несађен а никнут:
пекаре испуњене хлебовима, бомбоне у продавницама
привид који се не заборавља – јевреји уживају сва права

сви имају више од потребног
уз то свирају оркестри, певају хорови
– све док се не заврши посета црвеног крста

благостање на реверс
просто да ти завиде гости
а потом све по старом, опет по фурунама бол да се пече

што је било – било је, а шта ће бити не питају те
шта си видео – ниси видео
и од отрова како се прави слатко

парадни марш острвљених црва и вукова
свечани плес ознојених нада
као да смрт никад није била наметнута невинима

не заустављају се крадљивци чистих душа
и небо немоћно пред њима грчи рамена
какав такав да је био живот у добитак се убрајао

туристички водичи најпосле ће причати
да иза бодљикаве жице
славуј по цео дан кљуца из радости победе.

Мачу Пикчу: два врха у једном заустављању даха

Пењемо, пењемо се високо изнад стварности.
Пењемо, пењемо се заведени надстварношћу
између два врха у једном заустављању даха.
Од овог часа нема ни смеха, ни мрштења
зарад тога што неки песник у песми слаже камен на камен,
чак тамо одакле је сунце и одакле је месец.
Богу хвала што је неко питао за Вилкабамбу,
па набасао на Мачу Пикчу, до највише тајне Инка,
– нек му се скамени срећа, нек му се скамени компас
нек му се скамени и кондор, и слика планине
нек му се скамене, биће тако, пехари за вино,
нек му се скамени јастук, да не може главу да стави на њега
па да му се зноје снови, они најлепши,
нек му се скамени време као врхунски доказ
да свет, претворен у камен, не стари нити постаје ружан.
И има разлога због чега су померене ове планине
и због чега су под вековном заштитом и миловањем
– дању од Бога сунца, ноћу од Бога месеца.
Кад им досади камена тишина, врхови наћуљују уши
и послушкују, у долини, брзаке Урубамбе
– управо кад се једна пахуљица са Анда топи
у сећању баке избраздане борама која на железничкој станици
продаје шарене плетене капе и рукавице.
Две планине се прсе и тајно питају у себи која ће се прва
претворити у небески конач од Сунца до Месеца.
Што да не? Ако не може од камена, конач може да се направи
од свакодневних заноса Дарвина Камача Паредеса,
а и од других туристичких водича за Мачу Пикчу.
Силазимо, силазимо доле у стварност.
Силазимо, силазимо тамо где иза жбунова више нема зечева.
Између два залогаја куване пшенице
тренирамо продужено заустављање даха,
тек ћемо приметити да смо изуједани од невидљивих мушица.

МАЧУ ПИКЧУ: КАЧКЕТ ПАБЛА НЕРУДЕ

Ево, напоследку, попех се
да бих се родио с тобом, брате.
Рођеним очима, оперисаним од мрене,
три пута умивеним и шест пута протрљаним,
видех: *мрїво краљевсїво још живи.*
Камен ми уђе у реч,
реч се изгуби у камену.
Видех камен у камену
– човек је остао у твојој песми.
Људи ли су то или сенке
– затетуране од умора
и гледају како камен гњечи тмину
и како птице у гнездима чувају тићима
мало светлости за сутра, ако затреба.
Као штене кад намирише коску
хитамо према врху и мислимо
како то да се не види како нам се весело врте репови.
Иза сваког камена нова се коска намирише,
нови узнос стрвинарства.
Корпице за отпатке
препуне су остатака лета
и вишка ознојених уздаха.
Попех се и видех властитим очима:
сваки је камен имао срце,
а у срцу сваког камена
било је муња, за сваки случај.
Муњама се мере векови
и мала, тобоже безначајна умирања
и тобоже невидљиви трептаји свитаца.
Поврх највишег камена видех твој качкет
– празничну заставу заљубљених –
био је препун мрежица за лептире.

Махао сам ти, махао, до бесвести сам ти махао
и баш ме брига што безбојни и безимени ветар
улази право у моје кости
док зурим у твој качкет
рађајући се с тобом, брате.

КУСКО: МУК КАМЕНЕ ПУМЕ

Заћутао је Дом богова.

Испод кула тврђаве Саксауман у Куску
кад ћуте, сви ћуте на кечуа, главном језику царства Инка
и мук свих одевен је мењањем слезове боје.

Ужарен, па ознојен камен – то је историја:
непрестано да оплакујеш мртве и опљачкано царство,
да гледаш како царство постаје вазалство,
непрестано, у опрезу, да дочекујеш нове освајаче
који ноћима, на месечини, кроз шапат одашиљу страх
за оне који не знају да је Инкама лепо пристајало да буду
вазали сунца,

а још лепше пристајало да буду измећари у Храму Сунца.

Испод кула тврђаве Саксауман у Куску

још се негује моћ да се верује

– верује, на пример, да су религија и рат

заправо, лице и наличје једне исте медаље

– и да се верује да је свака победа толико слатка

колико је свака победа, још незапочета, узалудна.

Овде сваки камен носи властиту мисао,

време је огрнуто каменом кошуљом.

Сваки камен наслеђује камен, снажи се као камен

док се најпосле не смори од толико много памћења.

А све памти, није да не памти,

како је војник Мансо де Легисамо једне ноћи

при јасној месечини изгубио на коцки цео златни зид

на Храму Сунца у Куску, додељен њему као ратни плен.

Памти се, није да се не памти,

да је на градском тргу својевремено

било скулптура од чистог злата, свих биљака и животиња

из краја,

и да су у природној величини, наравно, и тежини злата

једног лепог сунчаног дана колективно отпловили преко

ко зна колико мора
не би ли пренели сјај конквистадора
којима су, у повратку кући, мајке узвикивале:

Златна децо, мајчина!

На трговима, раскршћима и хановима у Куску
још се мотају путници светитељи претворени у продавце
чаја од коке

још се мотају и песници који мисле да су они лопови ватре
и за време празника Инти Рајми, с ватром у очима
стално се губе по шумама непосађених строфа.

На трговима, раскршћима и хановима Куска
понекад, ако загледате пажљивије,
видећете Че Гевару, клечи поред болесне деце,
ако погледате још пажљивије, Че доиста личи на једног

Кусканца

иако њега не оптерећује тежина каменог памћења
већ је захваћен другачијом болешћу, болешћу столећа
коју је један други доктор по имену Габријел Гарсија Маркес
назвао – утопијски сан.

У Куску, док ћути камена пума,
никад не престаје производња перуанске туге,
а никад не престаје ни просејавање
старих страсти кроз камено сито.

Ко зна језик камена,
зна да ће Куско остати велико сабиралиште покољеног мука
с много полеглих узвичника и само с понеким
усправљеним упитником.

ДЕЈЗИ: ДЕВОЈЧИЦА С ГОНДОЛАМА У ПОГЛЕДУ

Зовем се Дејзи и много се радујем што сте из Европе
– дочекује нас малолетна девојчица која опслужује госте
у ресторану Хуан дел Мар на Тргу Санто Доминго у Картагени.
И у школи су нам причали, али и овако много сам читала о

Европи,
много, много волим Париз, али по цео дан маштам о Венецији.
Ако хоћете, могу да вам испевам нешто на италијанском, у боји.
Гондоли, гондола, гондоли, Ариведерђи Рома, О соли мио.
Знам и песму о сребрној месечини што се дави у мору.
Знате, ја знам да правим прекрасну салату од морских
краставчића,

а некад ми се догађају чудне ствари
вино сипам, а чаше остају празне,
још ненапуњене, а већ испијене до дна ока.
Понекад великим кашикама срчем обећања богова
и у томе не видим ништа рђаво – свако има право да срче
из свакојаким кашика

свако има право да у усрканом тражи свој део раја.
Понекад, такође, догађа ми се
да набасам на претоварену гондолу на којој, нажалост,
нема места за моје снове.

Тада се враћам кући с букетом суза, боје јоргована,
и просипам их, путем, једну по једну, као у причама за малу децу.
Сутра – нови дан, нова срећа: кроз лажи о Венецији
проденућу неку ведру песму, преко девет мора
кришом ћу послати и сноп карипских осмеха
– само да ми црна мачка не пресече пут
тада кад се преморена враћам кући и мислим
да сам заиста продавачица љубичица
на Тргу Светог Марка у Венецији.

О ПЕСНИКУ

Ристо Лазаров (Штип, 1949), песник, есејиста, критичар, новинар.

Завршио је југословенску књижевност и македонски језик на Филолошком факултету у Скопљу.

Радио је као новинар. Био је генерални директор новинске агенције *Танјуџ*. Био је главни уредник међународног часописа *Балкан форум*. Од 1997. године је директор и главни уредник националне телевизије *Телма*.

Председник је Македонског ПЕН центра.

Објавио је више од двадесет књига поезије, од прве *Ноћна ијџица у љарку* (1972) до књиге *Сийнокорачарка* (2012).

Објавио је неколико књига изабраних песама и изабране песме у четири тома (2009).

Књиге изабраних песама Риста Лазарова објављене су у Енглеској, Русији, Србији, Бугарској, Албанији, Словенији, Чешкој, Аустралији.

Добитник је више књижевних награда: „Млади борац“, Награде града Скопља „13. новембар“, награде Македонске радио телевизије за најбољу књигу за децу објављену између две Струшке вечери поезије, награде „Ацо Шопов“ за најбољу песничку књигу, награде „Браћа Миладиновци“ Струшких вечери поезије, награде *Празник лија*, награде *Књижевно жезло* и награде *Веља куџија* Македонских духовних конака.

Преводи са енглеског, српског и бугарског језика. Превео је књиге поезије Чеслава Милоша, Карла Сандберга, Чарлса Симића, Георги Константинова, Абдулаха Сидрана, Горана Бабића и других аутора.

Објавио је неколико публицистичких књига, међу којима и *Прво лице једнине* (књигу интервјуа с најзначајнијим македонским писцима и сликарима) и књигу записа и есеја *Лисџи љо лисџи*.

Аутор је више новинских и телевизијских путописа. Живи у Скопљу.

ПОГОВОР

ПОЕЗИЈА ПРОЖИВЉЕНОГ ИСКУСТВА

Песме Риста Лазарова проистичу из проживљеног искуства. Мада је ово својство ове поезије јасно наглашено и у појединачним песниковим књигама, књига изабраних песама *Ошћилесана исћорија*, као каква сума песничког искуства, чини овај доживљај поезије Риста Лазарова посебно снажним.

Готово сваку песму песник везује за конкретно и проверљиво искуство. Отуда у овим песмама има тако много посвета, имена песника, пријатеља и савременика, али и топонимије која лирском субјекту у овој поезији служи као нека врста поузданог орјентира у сасвим нестабилном и неизвесном свету.

Настајући на овим основама, песма Риста Лазарова, у свом претежном делу, постаје изразит одговор на сензације стварности, искушења сећања и привилеговане фигуре једног животног искуства. Песма настаје јер тако напросто мора, она је плод изазова који је уобличен у стварности и сада захтева што страснији и што енергичнији одговор.

Самим тим ова поезија постаје хроника проживљеног искуства у којој су намерно остављени препознатљиви поводи песничког повода, али је у њима постојано исказано и искуство песника који изазове стварности разуме као привремене догађаје живота, нипошто као једини могући живот.

У стихове Риста Лазарова улазе најразличитије форме проживљеног искуства. Детињство сачувано за поезију, мудрост зрелог живота, оно што је вредно памћења, па тако постаје и повод за песму, јавни живот у коме се не тражи утеха, али се у њему виде сва пустош и празнина, историја

која је минула, али никако да се упокоји њен дух, транзиција уз коју се живе најбољи дани. Али у том искуству су равноправни учесници и искуство литературе и фрактали сећања утиснути у путовањима у врло широком распону од Аустралије и Синаја, преко Москве и Балкана у свој његовој целовитости и узбурканости, до Венеције, Њујорка и, рецимо, Мачу Пикчуа.

Песме Риста Лазарова настају упредањем тих тако различитих нити. Некада скоро све поменуте форме искуства, па и неке њихове подврсте, дођу до свог гласа у само једној песми. Сачињене од слојева у која су уписана, на први поглед, неупоредива времена и простори, дубоко лични доживљаји и искуство оживљено литературом, песме у књизи *Ошћлесана историја* показује ретку отвореност и витално важно интересовање за све што може бити део песничког искуства почев од анегдоте или неког другог усменог предања до епифанија које су се, готово ниоткуда, обзнаниле у обезличености свакодневице.

Та отвореност је космополитска када је реч о просторима који с подједнаком снагом и учешћем лирског субјекта улазе у ове песме. Погледајмо само слику Венеције која је од свих странствујућих искустава остала најживљи доживљај у поезији Риста Лазарова. Слојеви свакодневице и слојеви историје, виђени призори и запамћени гласови, некадашњи македонски досељеници и Јосиф Бродски, као један од новијих досељеника, све то и много шта другог било је неопходно да би се више пута призвана слика Венеције стопила у слику „шкољке укотвљене у векове“.

Али још је важнија њена друга страна, то живо чуло којима се препознаје, разуме и непосустало коментарише стварност, лице данашњег дана. У тој тачки песма Риста Лазарова, подразумевајући сва искуства која су јој дата или која је она сама активирала, постаје хроника једног аутентичног људског искуства, глас из времена који пева јер хоће да сведочи, који говори јер неће да буде ућуткан у вреви мо-

дерних времена, независно од тога да ли је то хук историје, друштвених сила или незајажљивог потрошачког друштва. И независно од тога да ли се тај глас одлучује да критички силно засеца у само ткиво стварности или му је, у том часу, ближе меланхолично пребирање по сећању које се може обновити само у стиховима, по обредима интимног и породичног живота или по *јорком шалоју искуства*.

У песми „Пресахле воде“ Лазаров овако говори:

*Вече је шакорећи идилично. Дневни шрошесћи
завршени, ако се неко још сећа зашћо се
шрошесћовало. У шранзицији је шако: шешко се схваћа,
брзо се заборавља.*

И онда, на том месту где се сукобљавају догађаји и заборав, почиње песма.

Гојко Божовић

САДРЖАЈ

I Галебица

Галебица	7
Једрокап	8
Ипак се окреће	9
Сиктер песма	11
Шкољка	13
Давид и Голијат	14
Трансибирска	16
Пресахле воде	19
Пусту пужу рогове	21
Млекарица	22

II Ципеле за мог оца

Ципеле за мог оца	25
Укоп	27
Бакин гроб	28
Музика	30
Мостови	31
Трамвај за сећање	32
Браћа на обали океана	33
Крекетање из родног краја	34
Песма Аборицина	36
Лењин на пристаништу у Сиднеју	38

III Две ватре

Речи	41
Две ватре	43
Бурек са белим једрима	44
Старац без мора	45
Из чаше у чашу	47
Нове даме	49

Охридски трубадури	51
Охридске мајке.	53
Таласи.	54
Шетња кејом.	56

IV Шкољка укотвљена у векове

Венеција: Исус у ритама	61
Ролне детињства досељеника из Македоније.	63
Поп Данаил Москополчанин пред дверима Санта Марија дела Салуте	65
Да сам се пробудио раније тог јутра у Венецији	67
Ноћ смрзнутих графикана	69
Кафе Флоријан: Бајрон и келнер с киселастим ушима	71
Сан Микеле: Стравински и Бродски у једној песми	73
У Фиренци сви причају о Микеланђелу	75
Шкољка укотвљена у векове.	77
Портрет пре пет векова.	79

V Хладан туш

Трешња у дворишту Јосифа Бродског у Њујорку	83
Црни шешир Маргарет Етвуд	85
Кућа Маркесова у Картагени: капија замандаљена, власника нема	86
Матеја Матевски црта улицу старог цвећара у Истанбулу	88
Купусове главице из успомена професора Георгија Старделова котрљају се Балканском улицом.	90
Осмех Гагаринов или вечност траје 108 минута.	92
Брехт, с почетка двадесет првог века.	95
Ајнштајн у потрази за светлошћу.	97
Опет студи у Москви	98
Хладан туш.	100

VI Напред и назад

Спирала	103
Септембарска за Изета Сарајлића	105
Кромпир	106
Лепљење земљаног лонца	108
Бабин мезетлук	110
Марципан од бадема	112
Кожа града	114
Испружени длан	115
Неки стари тргови миришу на нови Балкан	116
Напред и назад.	117

VII Старо купујем

Петлић	121
Светац из Синаја.	123
Старо купујем	125
Ситнокорачарка.	127
Даме са црвеним ципелицама	129
Терезин: Благостање на реверс	131
Мачу Пикчу: Два врха у једном заустављању даха	132
Мачу Пикчу: качкет Пабла Неруде	133
Куско: мук камене пуме	135
Дејзи: девојчица са гондолама у погледу.	137
<i>О ѿеснику.</i>	<i>139</i>

Појовор

Гојко Божовић: <i>Поезија ѿроживљеној искусива</i>	141
--	-----

Ристо Лазаров
Отплесана историја

АРХИПЕЛАГ

Теразије 29/II, Београд

тел: 011 33 44 536

011 33 44 427

e-mail: redakcija@arhipelag.rs

klub@arhipelag.rs

www.arhipelag.rs

За издавача
Гојко Божовић

Технички уредник
Душан Шевић

Лектор
Вања Радаковић

Коректор
Марија Јовановић

Штампа
ЈП Службени гласник, Београд

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

ISBN 978-86-523-0066-2
COBISS.SR-ID 193938700